

SEMINARII AVERSANI
E P I C E D I A

I N O B I T V M

INNICI CARDINALIS
C A R A C C I O L I

AVERSAE EPISCOPI

R E C I T A T A

Pridie Nonas Novembres Anno MDCCCXXXI.

NEAPOLI, Ex Typographia Felicis Muscae, MDCCCXXXI.
SUPERIORVM PERMISSV.

CLEMENTI XII.

PONT. OPT. MAX.

SEMINARIUM AVERSANVM

Sempiternam Felicitatem .

*VM nulli fere non vicinarum
modo Civitatum , sed ne exterarum quidem
nationum , BEATISSIME PATER , esset
obscu-*

* 2

obscurum , quæ quantaque Innico Cardinali Caracciolo deberemus ; admitendum nobis esse censuimus , ut intelligerent etiam universi , beneficia atque amorem suum neque in ingratos illum , neque in immemores contulisse . Quocirca cum nuper is Romæ quam maturo , tam acerbo nobis fato supremum obiisset diem ; præter justa funerum officia , qua fieri potuit , magnificentia ac religione persoluta , litterariam alteram moeroris nostri atque observantiae significationem edere constituimus totius Civitatis concursu cobonestatam . Quæ etsi præ tenuitate infantiaque nostra fuisset ejusmodi , ut vix domesticorum parietum aspectum , vix studiosissimorum civium ora sustineret , nedum publicam hominum lucem intueri posset ; eam tamen , ut prodiret in vulgus , pene obluctantibus nobis expressit amor atque extorsit e manibus : ac potius ferendum statuimus , ex nostra existimatione , si qua modo est , per hasce rudes lucubrationes aliquid decedere , quam erga Parentem optime meritum officium fortasse nostrum a quopiam desiderari . Istuc igitur
cum

cum nostra nos pietas adduxisset; tum eam quoque prope dementiam iniecit; ut Sanctitatem Tuam, quae terrarum Orbis universi moderatione distinetur, interpellare naeniis nostris, tantoque ex Nomine pretium aude-remus opellae huic & nobilitatem arcessere. Sed enimvero, BEATISSIME PATER, nonnihil occurrebat, quare tolerabilis Tibi ratio officii nostri, neo ingrata prorsus accidere posse videretur. Nam praeter illam dignam amplitudine & Imperii & Animi Tui humanitatem, quae ne humillimorum quidem hominum studia fastidit; ac praeter benevolentiam singularem, quam Cardinali Caracciolo & vivo & extincto praestitisti; ea quoque nos cogitatio maxime confirma- vit, fore, ut, cum ille vitam suam pru- dens lubensque pro optatissima Christiano Or- bi Pontificis creatione devovisset, Tua vi- cissim Sanctitas vicem nostram atque orbi- tatem miserata, ampliore jam nos caritate amplecteretur. Sane quidem nos in tanta in- commodorum asperitate haec una consolatio sustentavit; quod etsi Parente optimo orbati sumus, at eo Apostolicae Cathedrae, quam
omnium

omnium gratulatione infedisti, Ecclesiaeque
universae causa atque commodo orbatu su-
mus. Quin ipsemet Cardinalis Caracciolus
praeclare secum in morte ipsa actum exi-
stimavit, quod eo jam tempore emitteretur
e vita, quo abs Te Pontifice cum toti Chri-
stianae rei, tum vero Ecclesiae ac Semina-
rio suo laeta omnia auguraretur atque ad-
promitteret. Qua in re plurimum vidisse
illum & sentit Christianus populus univer-
sus, qui Tuis auspiciis ad pristinae digni-
tatis spem revixit, & nos ipsi maximo nu-
per experimento intelleximus, cum Aversa-
nae Ecclesiae gubernacula Iosepho Firrao
Archiepiscopo Nicaeno, quo graviolem san-
ctioremque Successorem neque Innicus opta-
re ipse, neque nos cogitare potuissemus, tra-
didisti; idque tum incredibili nostrae salu-
tis studio, tum de virtute illius iudicio
singulari. Neque vero dubitamus, quin
Cardinalis Caracciolus, quem videre de
Coelo vineam istam suam baud temere cre-
dimus, uti nostro hoc tanto bono magnope-
re laetatur, gratesque habet Tuae sapien-
tiae immortales; ita in reliquum etiam
tempus

*tempus Aversanam Ecclesiam ac Semina-
rium Tibi velit esse commendatissima . In
quam spem nos eriges jam, BEATISSIME
PATER, universos, si minus gravate hoc,
quidquid est, officii nostri Tibi accipien-
dum arbitraris . Interea, dum praepoten-
tem Deum votis omnibus obtestamur, ut Ec-
clesiae suae otio ac dignitati, tali tantoque
Pontifice, quam diutissime consultum velit;
Tuis accidentes pedibus filios paterna bene-
dictione complectere .*

O R A T I O.

I

U^{AN}QUAM ex misero illo fatalique die , cum primum de INNICI CARDINALIS CARACCIO-
LI , Episcopi ac Parentis nostri interitu gra-
vissimus nuntius est allatus , tanta , uti par
erat , acerbitate concussi , saepenumero ac
multis in locis recordatione illius desiderio-
que indoluimus ; tamen hodierna lux , hicce locus , vestra
haec ipsa frequentia , Auditores , maxime facit , ut quanta si-
mus orbitate percussi , quanta accepta calamitas , non intelli-
gamus modo , sed ipsis quodammodo oculis videamus. Quan-
do enim illius temporis jucunda recordatio nobis celebritas-
que succurrit , cum CARDINALIS CARACCIOLVS studio no-
stri & benignitate singulari , praesentia conspectuque suo his
aedibus amplitudinem , juventuti ad sapientiam conanti sti-
mulos , coronae lectissimorum hominum decus atque orna-
mentum addere , & sollemne , & in deliciis haberet ; laetarique
hic omnia , tecta ipsa & parietes viderentur ; tantamque sibi
felicitatem gratulari ; angi profecto animos vehementissime ,
oculosque ipsos commoveri necesse est , qui hoc tempore quo-
cunque incurrerint , veterem illam , cui plane assueverant ,
tam praeclaram , tamque augustam speciem dignitatis , ve-
terem splendorem , & pristinam majestatem requirunt . Ja-
cent omnia , affliguntur & moerent : & quo ictu Parens ac
Praeful perculsus ipse prostratusque est , eodem labefactata
motu decora omnia , fortunaeque nostrae praeclara insignia
conciderunt. Neq; vero ex anniversario hoc Divi Caroli Bor-
romoei festo die , quo potissimum hujusmodi pietatis offi-
cium obiri placuit , nullum dolori nostro ad vulneris atroci-
tatem momentum accessit . Itane ergo omnia ex laetitia &
voluptate , ad luctum & lacrimas reciderunt , ut quem diem
sollemni ritu pompaeque , frequenti omnium ordinum gratu-
latione , qua poteramus tenuitate ingenii , pro egregia CAR-

A

DI-

DINALIS CARACCIOLI in Borromoeum observantia , vivo illo ac praesente , celebrare atque exornare consuevimus ; illo ipso ereptum nobis , atque Aversanae rei universae decus & firmamentum , moesto hoc praestantissimorum hominum atratoque confessu , squalore obsiti , orbitate ac solitudine perditum lugeremus ? Nimirum quaecunque hoc tempore subit animum cogitatio , quaecunque oculis species obversatur , non modo prohibet , ne dies , quae ceteris mortalium incommodis mederi solet , acceptam plagam obducatur aut leniatur ; sed efficit enimvero , ut iacturae magnitudinem gravitatemque intuentibus , mirum in modum doloris sensus , & calamitatis asperitas augeatur . At me quidem praeter haec omnia , quae nemo non sentit , molestiae luctusque argumenta : illa quoque recordatio , INNICE CARACCIOLE (te enim in ipso orationis meae aditu compellabo) vulnerat atque exanimat . quid ? eam igitur ob rem alumnorum tuorum vocem impensis curisque tuis , doctorum virorum industria praecipitque conformasti , atque aliquam in Seminario hoc tuo dicendi exercitationem esse voluisti , ut essent qui extincto tibi atque erepto , laudationis triste hoc officium , ingratumque persolverent ? nullum a nobis tantae operae studiique tui , dum viveres , fructum expetivisti : neque unquam aut agi tibi , quod unum possemus , divinorum in nos meritorum gratias ; aut laudes tuas , quae omnium ora animosque compleverant , hac infirmitate vocis & laterum non dicam praedicari , sed ne levissime quidem attingi & commemorari sivistis . nempe ut quem spirantem florentemque ornare , quamlibet cuperemus , prohibiti sumus ; ei mortuo honores lacrimis & multa acerbitate permittos haberemus ? Verum enimvero , ut haec ad dolorem moeroremque animi comparata sint universa , hoc a nobis Parenti benemeritissimo observantiae atque amoris officium , quale illud cunque futurum sit , deberi non debuit : proindeque , ne ingratissimi videamur hominum , clades ipsas nostras & vulnera , qua fieri poterit , firmitate animi & constantia refricabimus . Dicam
igi-

igitur de INNICI CARDINALIS CARACCIOLI laudibus; eaque utar ratione dicendi, ut quamvis tota haec videatur esse de benificentia in Seminarium sua, atque mirifica caritate futura tractatio, nonnulla tamen ante de fide studioque ejus in Ecclesia administranda, deque animi virtutibus differam: ne dum nostra pluribus praedicamus, aut communibus rei publicae utilitatibus invidisse, aut sanctimoniae ipsius egregiae nullam tribuisse laudem videamur. Vestrum est, Auditores, orationem hanc meam infantia quidem sua non satis firmam; tanta praeterea acerbis jactatione concussam, silentio atque aequitate vestra excipere ac sustinere. Et principio quidem, ut eum, quem praecepi animo, cursum teneam, intelligo quosdam veluti fraenos orationi meae injici oportere; ne officii fortasse studio & cupiditate abrepta, quaecunque possit in spatia ac regiones, ad contrahendas laudes excurrere, multo huc serius, quam hujus & Civitatis & loci ratio patitur, revertatur. Si enim illa vel ad generis nobilitatem, vel ad magnam antea vitae partem discurreret, prope infinita laudum varietate, diu multumque, etsi summas rerum & capita exsequi vellet, distineretur. Nam INNICI quidem CARACCIOLI vetustissimum amplissimumque decus Gentis ac Nominis, quod plane nullius, in hoc tanto Neapolitanorum Optimatum splendore, invideat imaginibus, explicari pro dignitate, nisi satis longa oratione, non potest. vitae autem superioris ornamenta, si conquirere omnia ac persequi vellem, multa mihi ex Hispania, ubi ille in Caroli II. Regis aula inter honorarios ephebos magna cum dignitate & gratia versatus est; multa ex urbe Roma, ubi primum ad sacratiora a coelesti Rege obsequia & partes, non obscuro vocatus numine, ad rem Christianam gerendam bonis omnibus accessit; multa ex insula Melita, in qua praeclaro in haereticos inquirendi, gravissimoque munere bene ac sapienter est functus, virtutum insignia, atque immensa vis decorum segesque esset colligenda. Verum ut haec omittam, vestra facit expectatio, vestrum studium, Auditores; quod

ceteris quidem illius laudibus magnopere gratulatur; ad se se tamen eum, jure quodam suo, revocat totum & vindicat. atque id eo libentius facio, quod videam extremum hunc INNICI veluti vitae actum, qui totus Aversanae Ecclesiae procuratione continetur, tantis virtutibus floruisse, ut non ita multum illi sit vel ex avorum gloria, vel ex superioris vitae laude repetendum. Itaque cum primum ille Aversanorum Episcopus fauste ac feliciter renunciatus est; cum advolare extemplo ad Ecclesiae suae & amplexus & gubernacula prohiberetur, Roma plenas caritatis curaeque litteras Aversam dedit; quibus & se gregis sui salutis studiosissimum significabat, & bonis omnibus ad optime de re publica sperandum, veluti signum aliquod sustulisse videbatur. Sed dici vix potest, quanto intervallo expectationem spemque univerforum, quam litterae concitarant, adventus ipsius ac praesentia superarit. Sane mentis aciem curamque omnem suam jampridem a rerum fluxarum amore, qui aliorum plerumque animos cursusque, magno populorum detrimento tardavit, avocata atque abstracta, in una Ecclesiae suae incolumitate & salute defixit; & quo primum in gradu stetit diligentiae contentionisque, de eo nulla illum inclinatio temporum, nulla privati commodi ratio, nulla vel aetatis vel valetudinis infirmitas, nulla unquam rerum varietas deturbavit: ut animam prius suam, quam curam illius cogitationemque deposuerit. Primum id curavit omnino, ut perpetuo ad clavum adesset ipse, neve eum aliquando Civitatis populique sui oculi desiderarent: quippe qui intelligebat, quanta ex gubernatoris praesentia vectores prosperitas salusque consequitur, tantam ex ejusdem desiderio pestem illis ac perniciem impendere. tum rationem omnem inivit, ut Ecclesiae suae non facies modo sibi pateret, sed sinus etiam, atque adeo viscera latebraeque omnes perspectae essent; nullumque ei, quod humanae mentis conjectura caperet, populi sui vulnus, nullum incommodum atque necessitas lateret. Nam etsi Decessorum suorum sedula in hujus Ecclesiae ad-

5
administratione , atque egregia opera exstitisset , fieri tamen omnino non poterat , quin multa ingenitae fragilitatis vitio pesum ruerent; essentque propterea suis vigiliis, curis, laboribus restituenda . Quam in rem & graves sapientesque , & rerum usu exercitatos viros in consilium frequenter adhibuit ; & Dioecesim universam ipse per se se, nullo vel aetatis suae vel dignitatis discrimine , quotannis ea sedulitate , ea cura rerum omnium, ac plane religione lustravit, ut revocata jam longo intervallo praeclarissima illa veterum Patrum pietas & disciplina videretur . Neque vero leve hoc unum, aut translatitium caritatis illius argumentum est . praeter enim quam quod plurimum in quolibet vel obscuro pago, vel infrequenti, pro solertia pietateque sua exhauriebat operae ac laboris ; domumque defectis , ut erat, viribus, annique tempore incommodo , saepenumero confectus & prope exanimatus recipiebat se: quoties ex imbrium alluvione, ex viarum periculis, ex intempestae noctis caligine de capite dimicavit ? Illud autem , quod his erat affine , quanto ipsi usui erat cum ad alia multa , tum ad parandam rerum conducibilium cognitionem , quod quotidie cuivis homini , summo, medio , infimo facere soleret conveniendi sui benignissimam potestatem ? Quanquam enim ex quodam veluti naturae habitu , longi etiam usu temporis confirmato , necessaria quaedam esset illius actus cunctatio consecuta ; tamen quod a divinarum rerum studio atque exercitatione , quod a cura sui corporis non liberalissima vacabat diei noctisque , aures omnibus patientissimas , aequissimasque adhibebat . Quod si quam populi sui fraudem atque offensionem comperisset, eamque in rem operam vocari suam ; cerneret illum ceu admotis facibus aestuare, angi, jactari, in partes omnes versare animum, jam solatii , jam quietis expertem ; donec sanandi ejus aliqua ratione reperta , appareret satis , & parti aegrae illi , & cetero corpori , ne quid detrimenti caperet , esse consultum . Mitto sedulitatis hujusce ac vigilantiae , quae privatorum hominum causa , & rei ipsius natura texit , innu-
mera

mera documenta . quae sola in vulgus lucemque prodierunt, quam multa illa fuere! quam salutaria! quam praetclara ! Certe Synodus duntaxat ea , quam sub Pontificatus initium incredibili cura & labore habuit , tantis est sapientiae, religionis, pietatisque luminibus distincta , ut exterae etiam nationes, & vero Galli, severissima institutione homines, non solum eam ornarint laudibus ; sed etiam nonnullum ejus institutum, uti apprimè conducibile , cunctis Christi-fidelibus inculcarint . eaque praestantia legum minime contentus, ad usque extremum spiritum nullum fecit ea edicendi finem , quibus & , si qua nova in mores corruptela invasisset , continuo rescaretur ; & , si qua bene aliquando constituta, temporis injuria defluxissent, revocata severis legibus vincerentur. Dicam paucis, Auditores. tanta Pastorem optimum gregis sui caritas & sollicitudo urgebat , exedebatque ; tam acres pectori illius publicae salutis stimuli subiecti erant, atque infixi ; ut plane miraculo fuerit, vitam eum ac spiritum in tantam tenuisse aetatem , nec multo ante curarum atque amoris ignibus absumtum, peremtumque concidisse . Quoties cum eo studiosi homines consilio , hortatu , precibus egerunt , ut , quoniam satis communibus commodis salutique servisset , & vitam omnem suam , industriam ac labores in medium contulisset ; in aetatis ac virium reliquiis illis miseris , curis omnibus expeditus, sibi aliquantum, & suae tranquillitati valetudinique serviret ? Quid ? num aliquando impetrarunt ut quiesceret ? ut laxaret animum ? ut curarum aliquid laborumque remitteret ? Immo vero exploratum est , etiam tum , cum sanitatis causa, Aversa in opportunum aliquem coelo atque silentio recessum , Medicorum jussu concedebat , ut animus aegritudinibus levaretur, auresque negotiorum strepitu defessae conquiescerent ; secum Ecclesiae suae curam & cogitationem auferre consuevisse ; nihilque ibi praeterea , quam Aversam suam & animo reputare secum , & crebris sermonibus usurpare . id quod & facitasse eum , cum apud nos saepe aegrotaret , & Romae

tan-

tandem , cum eo , quo absumtus est , morbo conficiaretur , accepimus : ut aequis iniquisque persuasum sit , INNICVM CARACCIOLVM in cura & meditatione obeundi sui muneris & vixisse semper , & extremum etiam spiritum edidisse . Sed quorsum haec disputo ? Parumne res ipsa loquitur , Auditores ? Quota enim quaeque Aversanae Ecclesiae , sane non angustissimae , pars est , quam Pastor ille Parensque neglexit ? neglexit ? immo vero quam non diligentissime sanctissimeque curavit ? Vos appello , agrestes homines atque infelices , quos ab domo convictuque hominum , in nemora ac ferarum consuetudinem ratio rei familiaris , vitaeque necessarius usus abduxerat : tum vos etiam , qui ingenii asperitate improba ab omni coelestium rerum tractatione maxime abhorrebatis . num deesse quidquam vobis ipsis adjumenti atque institutionis mirificus Pastoris amor est passus , quo vel negligentes , vel inviti servaremini ? Quam vero eorum , qui aequiore animo erant , quique in oculis quodammodo ejus sinuque versabantur , curam studiumque gessisse putandus est is , qui adeo de longe positus , deque alienissimis laboraret ? quam puerorum ad Christianam praeceptionem informandorum ; quae videlicet cura instar est omnium ? quam Ecclesiastici ordinis vel ad religionem sanctimoniamque fingendi , vel in officio continendi ? in quam partem , & salutaria multa providit , & tantam , cum in Clerum referri aliquem , aut aliorum curationi praefici oporteret , adhibebat consilii maturitatem ; ut saepe cum ceteris satisfaceret omnibus , ipse sibi nunquam satisfacere videretur . quam dicatarum Deo Virginum , quarum sollicitudine pene conficiebatur ? quam denique earum mulierum , quae vel ex vitae laxitate in meliorem frugem , vel in tutum ex dimicationibus se referebant ? quae ab illo & stipem ad vitae usum uberrimam , & omnem ad studium pietatis opem ac suffragationem acceperunt . Illa vero quae ad cultum majestatemque Numinis pertinebant , templorum elegantia atque veneratio , nitor munditiaeque saepespectilis , religionum observatio & sancti-

mo-

monia, quo magis Antifistite ac vindice floruerunt? vel uno enim illo, quod immenso sumtu opereque magnificentissimo excitavit, Majore Templo, & quid de reverentia atque amplitudine religionum ipse sentiret, & quid aliis praescriberet intellectum est. Denique, ne longius faciam, id unum vigilantiae ejus incredibilis veluti cumulum quendam verissime addam: perinde CARDINALEM CARACCIOLVM unamquamque provinciae suae partem procurasse, ac si ea demum tota rei publicae summa esset: perinde autem partes universas fuisse exsecutum, ac si una res quaedam foret, ac singularis. Jam vero beneficentiae illius atque infinitae liberalitati, quae cum omnem principem virum, tum maxime Episcopum decet nulla par poterit commendatio reperiri. Cum enim Ecclesiae redditibus satis amplis, domestici etiam census pars non exigua accederet, ut ei satis commode satisque laute posset esse; plerumque deesse sibi ad cultum atque splendorem, nonnunquam etiam ad necessarios vitae usus aliquid patiebatur, modo ne quid miseris egenisque opis & subsidii deesset. Nam praeter eam ingentem vim pecuniarum, quae fere quotidie domi suae erogabatur (quippe & statim erant plures per hebdomadam largitioni dies; neque unquam prodire eum in publicum rescitum est, quin magna conciretur pauperum multitudo) praeterque tacitam aliam atque occultam ad multas familias sustentandas impensam opem; quae sola pauperibus in pagos ipsos ac domos mittere consueverat, opinionem fidemque hominum superasse vel illud argumento est, quod non ita pridem in certo quodam paucorum capitum vico, trium mensum spatio, octoginta aureos, Parochi unius manu distributos fuisse compertum sit. Neque vero aliquando aut aliorum monitis, aut rei familiaris angustia, aut sterilitate anni, aut aliarum impensarum mole adduci potuit, quin magnum quotidie in pauperes & calamitosos pecuniarum numerum, atque adeo facultates suas omnes effunderet. Sed non verbo usus sum illo, quo de-

decurt. non enim effudit, sed in pōpuli sui salute apud Deū, immensi cum spe fenoris, sapientissime collocavit. Age vero, pauca jam de INNICI CARDINALIS ornamentis animi, atque virtutibus, primoribus, ut ajunt, labris attingamus. Enimvero quidquid in principe viro est privatae etiam laudis ac boni, id & per se se multum in publicas rationes & commoda derivatur; & illi ipsi, quod in rei publicae salute elaboratur curriculum industriae, pretium operae, atque omnem fere partem laudis dignitatisque conciliat. Porro sanctarum precum atque orationis studio, cujus ad vitae sanctitatem magna quaedam vis est, ac prope divina, usque eo delectatus est, ut si quidquam in illo nimium fuit, id unum videri posset. Statae illi erant, certaeque horae bene multae, quibus; ceteris omnibus remisso nuntio, ita se in coelestium rerum contemplationem abdebat immergebatque; nihil ut plane sentire aliud, hominemque ex homine exuisse videretur. In reliquo autem actu vitae, cum aliquod Deo supplicandi tempus incidisset; statim ac collegerat se, atque in genua oraturus abjecerat, tanto mentis ardore cum Domino conjungebatur eique adhaerebat, ut ab illius congressu aegre admodum, quasque abstractus atque avulsus abscederet; eoque uno solatio gravissimam quamque acerbitem, veluti ab alienato ab sensu doloris animo, fere temporis momento levaret atque concoqueret. Tanta autem haec illius cum Deo familiaritas, tum praeclaro documento erat, quam benigne secum; quam large divinitus ageretur, quamque composita apud se se omnia ac bene morata essent; tum persuadebat facile universis, publicam incolumitatem, otium, felicitatem omnem, tam apud Deum gratiosi Pastoris precibus assiduis votisque, acceptam referri oportere. ut quanquam multa CARDINALIS CARACOLI vitae pars, in divini alloquii veluti otio quodam sancto traducta esse videatur; tamen dubitandum minime sit, non minorem in eo ad reipublicae utilitatem, uti praeclare magnificeque de claris hominibus agebat Cato, otii,

B

quam

quam negotii rationem exstitisse . Tantum autem studium
 usumque orandi, quae pietas in Deum, qui in Deiparam Vir-
 ginem cultus , quae in Coelestes omnes observantia , qui in
 re divina quotidie facienda pietatis sensus atque ardor; quae
 mysteriorum & religionum , quam jucunda , quam accu-
 rata , quam sancta tractatio consecuta sit, dicerem certe plu-
 ribus , nisi apud vos dicerem , Auditores , qui reliquas qui-
 dem illius virtutes probare atque suspicere , pietatis tamen
 ac religionis miraculo obstupesceri solebatis : ut cum in eum
 sacrificantem orantemve incidissetis , non vobis , qui erat,
 CARDINALEM CARACCIOLVM , sed Basilium , sed Chryso-
 stomum , sed Gregorium , aut alium quempiam sanctissimo-
 rum illorum Pontificum videre videremini . Ceterum assi-
 duitas ista suavitasque precationis , eo praesertim nomine
 summo opere laudanda est , quod non ad delicias molliem-
 que animi verteretur , sed fuerit semper cum saevissima in
 seipsum animadversione , vitaeque magna asperitate con-
 juncta . Quamlibet liberaliter molliterque , pro domus suae
 opibus atque splendore , altus educatusque esset ; lectus illi
 perpetuo , etiam ea aetate qua decessit , etiam cum morbo
 affligeretur , nil plane aliud , quam stramentitia culcita:
 magnumque erat omnibus qua admirationis , qua commise-
 rationis incitamentum , virum Principem intueri id aetatis,
 id dignitatis, tam simplici in strato , tamque incommodo re-
 cubantem . A cibo autem , imbecillo praesertim corpore
 ac dejecto , tam severe temperabat , ut plerique , quo pacto
 consisteret , mirarentur . saepe enim Beatissimae Virginis,
 aliorumque Sanctorum veneratione , pane tantum & aqua
 contentus erat: saepe de instructa sibi mensa ferculum unum
 aut alterum , quod sapiebat magis , pauperibus aegrotisque
 delegabat . tum eas ab Ecclesia praescriptas esuriales ferias,
 quibus passim adolescentiores , firmioresque se liberant , ser-
 vavit ipse, & decrepitu, & infirmus religiosissime. Quae cum
 omnia corporis usui necessitatique subduceret , explere stu-
 dium suum ardoremque non poterat , nisi male habito cor-
 pori

pori & labanti, asperrimum etiam atque saevissimum flagrorum, ciliciorumque arcte adhaerentium cruciatum, semel atque iterum in hebdomadas singulas addidisset. cuiusmodi nonnulla instrumenta fortitudinis atque virtutis, fere unae CARDINALIS CARACCIOLI divitiae, in colligenda suppellectili deprehensa, omnium qui aderant pectus effoderunt; reputantium, nullum in tanta domo signum exstare luxuriae ac deliciarum; plurima patientiae, parcimoniae, severitatis. Verumenimvero qui rigide secum & prope crudeliter agebat, is ea humanitate atque indulgentia erat in alios, ut Christi Domini, qui princeps est ac forma Pastorum, mansuetudinem agnosceres. domesticis lenis & patiens, subiectis benignus ac facilis, aerumnosis comis atque blandus; eodem ferme habitu oris ad lenitatem moderationemque composito, nullis unquam ineptiis hominum, nulla importunitate dejectus de gradu est. Quod si aliqua nonnunquam suscipienda severitas esset, id tam invitum moderateque faciebat, ut appareret, partes quidem lenitatis ac misericordiae, quas a natura acceperat, agere eum perquam libenter: personam autem gravitatis atque asperitatis, quam muneris ratio imponeret, veluti alienam assumere; assumtamque, cum primum posset, abjicere. Itaque sanctissimi Praefulis Francisci Salesii suavitate mirifice delectabatur, illiusque praeclaras sententias & usurpabat frequentissime, & ad earum praescriptum, facta omnia sua & consilia exigebat. scilicet qui Deum summopere atque unice diligebat, quique inter tot virtutum ac dignitatis insignia, demisse semper de se atque humillime senserat, fieri non poterat, quin homines universos & tractaret humanissime, & patientissime amplecteretur. Sed vero cum cetera omnia sanctitatis illius ornamenta, tanta complecti orationis tenuitate non possem; vox ipsius una, infinitae praedicationis instar, qua sola tota ejus vitae ratio, factaque omnia cumulatissime probantur, erumpat. Audiavi egomet ex eo aliquando, cum de se deque suo instituto loqueretur (neque enim deesse sciebat, qui non

modo erratis succensent Episcoporum, sed etiam in recte factis saepe fastidiunt) se, etsi aliquando rerum ignoratione, aliave quâ causâ labi errore potuerit; nunquam tamen in tota gubernandae Ecclesiae ratione; nunquam in tanta rerum causarumque varietate, mentis suae propositique poenituissè: nunquam de voluntatis animique vitio, cum animam poenitentiae Sacramento expiaret, fuisse confesum: semper se Dei gloriam, Ecclesiae suae rationes, populi salutem; semper jus aequitatemque secutum esse: nihil cuiusquam aut opibus (nam non tantum quaestu foudo, sed etiam officioso munere constantissime semper abstinuit) aut auctoritati tribuissè. Deus immortalis! tantam in uno verbo materiam testationemque virtutis! tantam castimoniam sanctitatemque consilii! tantam recte factorum atque aequitatis conscientiam! Sileam, licet, ac quiescam. jam eo, quo nullum est locupletius, testimonio intelligitis, INNICI CARACCIOLI facta omnia, consilia & sensus in laude ac virtute constituisse. Sed ut de se ipse tacuisset, num testibus satis firmis, satis gravibus auctoribus tantae confirmata virtutis excellentia, praestantiaque non fuerat? mitto duo vicinarum Ecclesiarum, Campanae & Neapolitanae lumina, quorum alterum extinctum lugent, alterum quam diutissime vivum exoptant; Nicolaum Cardinalem Caracciolum, Franciscum Cardinalem Pignatellum, qui singulari vel amore, vel veneratione INNICVM CARDINALEM prosequerantur: ipsi etiam Pontifices Maximi quam praeclare semper de illo! quam ample! quam honorifice judicarunt! Sane Innocentio XII. nullo unquam tempore Aversana non debebit Ecclesia. nisi enim virtutis illius concepta fixaque opinione, modestiae atque demissioni, qua delatum Episcopatus officium ab se studiosissime depellebat, severitate imperii restitisset; aeternam tanti Pastoris opera atque utilitatibus caruissimus. Clementis autem XI. cum magna existimatione virtutis amor singularis, tum saepe in multis rebus, tum eo tempore luculentissime est agnitus,

tus; cum INNICO CARACCILO neque petente neque cogitante, in amplissimum Purpuratorum Patrum numerum cooptato, & summum de eo judicium honore maximo declaravit, & honorem ipsum significatione judicii sui, verbisque magnificentissimis cumulavit; Vt & debitum jam pridem virtuti praeium persolvere se; & in eo ornando, Ordinem ipsum ornare arbitraretur. Cum Benedicto XIII. vetus illi, atque officii plena familiaritas intercesserat; quamque is de INNICI vigilantia, & virtute persuasionem Cardinalis imbiberat, eam Romanus Pontifex multis auxit partibus, & confirmavit. Quibus omnibus maximum ex judicio benevolentiae tuae, quam multis magnisque argumentis expromisti, ad sanctimoniae illius testationem pondus accessit, CLEMENS Optime Maxime; quem nuper praepotentis Dei numen amicissimum dedit Ecclesiae suae temporibus unum, quo erigi omnia renovarique possent, sapientissimum moderatorem. cujus tantae voluntatis habebit quidem ipse & referet in Coelo, quo invecum speramus, gratiam plurimam; & nos tanta hac virum tenuitate, benignitatis erga illum tuae tuebimur memoriam, praedicatione ac testimonio sempiterno. Sed jam in ea orationis parte, quae nobis est cum reliquis omnibus communis, aliquandiu pro temporis locique ratione morati; illam, quae tota nostra est, de Seminario tractationem, bona cum venia vestra, Auditores, ingredimur. Quamquam, si, quod est; fateri velimus; ne hic quidem locus usque eo noster est, ut maxima vacare utilitate rei publicae putandus sit. amor enim studiumque Seminarii, ipse amor erat Ecclesiae suae, amor Civitatis, amor pagorum; amor omnium ordinum, atque adeo populi universi. Nam utrum cui usui Aversanae rei, cui ornameto ac saluti, tot annos privatim publiceque hoc Collegium fuerit, aliorum ea consideratio ac judicium esto. id nos unum affirmare possumus & debemus, in ejusmodi formandae juventutis sodalitiis maximum ad Ecclesiasticam disciplinam, sive sartam tectamque tuendam, sive amplifi-

can-

candam, a Sanctis Patribus Sacrisque Conciliis momentum constitutum; atque id ipsum & spectasse semper CARDINALEM CARACCIOLVM, & diligentissime contendisse. Itaque cum primum Aversam tetigit, coepit illico de Seminario, quod & frequentia & cultu fere nullo offenderat, augendo atque excolendo cogitare: ut non hic novam aliquam ejus rei curam cogitationemque suscepisse illum, sed velut divino quodam numine instinctum, jamdudum susceptam animoque imbibitam attulisse, facile appareret. Quare cum salutari lege cavisset, ne cui deinceps ad Sacerdotium, nisi in Seminario versato atque subacto, pateret aditus; adolescentium numero est satis superque prospectum: ut cum vix antea viginti capita; ad centum brevi tempore censerentur. Tum informationem eruditionemque alumnorum aggressus, non ante conquievit, quam impensis maximis studiisque incensissimis effecisset, ne quidquam vel ad humanitatem cultumque litterarum, vel ad severiorum sacratiorumque rationem studiorum requirerent cujus enim artis facultatem domi non suppetere cognovisset, eam foris quacunque conditione conquirendam sibi, atque adsciscendam existimavit. Verum non illius major in adducendis litteris ardor fuit ac largitas, quam in fovendis promovendisque diligentia atque contentio. Quid enim sibi reliqui fecit eorum, quae excitandae acuendaeque adolescentium industriae viderentur profutura? quam multis, quam vehementer amorem urgebat litterarum? quantas spes proponebat commodorum; illorum, quos doctrinae causa satis ornasset, exitu confirmatas? quam crebro, quam serio praeceptores de auditorum numero, sollertia, profectuque interrogabat? quam impense ad sedulitatem hortabatur, ipsos jam sua sponte, suaque fide satis excitatos? Quid, quod ipsemet a tanta curarum varietate districtus, frequens ad nos ventitabat, obibat ludos, studiorum rationem reposcebat; atque adeo repuerascere quodammodo tanta amplitudo, tantaque gravitas minime gravabatur? annoque ver-

ten-

tente, ne quid ad cessantes incitandos praetermissum videretur, univensis veluti ad calculos vocatis, quas quisque fecisset in re litteraria progressionem, diligenti examine explorabat: rem per se vigiliarum, laborisque & satietatis plenam; sed quam faciebat amor in nos illius, profectusque nostri ardens studium non tolerabilem tantum, sed per jucundam. Ad haec, quoniam lux ipsa hominum magnos subijcit, praesertim juventuti, ad operam atque gloriam stimulos, dicendi agendique publice exercitationes urgebat maxime, laudandis plerumque Coelitibus institutas; ut una in re alumni sui, & pietatis exemplum haberent, & industriae incitamentum. tum vero cerneret Purpuratum Antistitem benignitate inaudita agendas cuique partes imponere; laborare, ne quid forte rude, ne quid inconcinnum effunderetur; periclitari, instare, experiri omnia; nunquam alias, quam cum curasset ista diligentissime, laetiolem. Ad summam, is in Seminarium hujus institutione doctrinae CARDINALIS CARACCIOLVS fuit, ut nemo sanus eat inficias, studia litterarum multos multis & temporibus & locis patronos atque vindices habuisse, fortasse etiam majore ingenio ac potestate; sed qui voluntate, studio, contentione cum INNICO CARACCIOLO comparetur, fuisse neminem. Jam vero cum haec eo conferrentur omnia, ut pubes sacris muneribus mancipata, optimarum artium scientiarumque institutis augetur; sane quidem pietatis, innocentiae, religionisque, ut dignitas erat & moles major, sic longe acrior illum cura & sollicitudo tenuit semper, ac stimulavit. Quocirca, ut alumnos suos non ad rudem quandam & vulgarem, sed ad praeclaram, dignamque muneris amplitudine formam sanctitatis effingeret; tum sacrae meditationis quotidiano usu, quem ita inculcabat, ut nihil supra posset; tum recta sanctaque Sacramentorum frequentia; tum statuta piorum librorum lectione; tum crebris ad virtutem aptisque cohortationibus; tum alia omni, quae usquam est, exercendae pietatis, aut ingerendae ratione formare illos, excole-

re

re, numerisque absolvere omnibus; religiosissimus Pontifex conabatur: ea se spe una sustentans, fore aliquando, ut haud indigni viderentur, quibus Ecclesia apud Deum sequestribus, populus Christianus ducibus ac magistris, Deus ipse administris atque vicariis uteretur. Ad haec quotidiana atque domestica illa etiam accedebant adjumenta virtutis, quae a spiritualibus, quae vocant, Exercitiis plurima atque maxima proficiscuntur. illa enim bis in singulos annos, & obire adolescentes omnes singulari diligentia & studio jubebat; & ipse plerunque praesentia convictuque suo, majorem faciebat rei gravissimae gravitatem: ut quicunque magnum aliquid conari in via Domini voluisset (velle autem conarique debemus universi) nihil sibi aut ad rerum divinarum cognitionem, aut ad studium exercitationemque virtutum deesse, jure ac merito fateretur. Cumque tot salutaribus praesidiis vallatos, in hominum probatissimorum curam tutelamque tradidisset, atque eorum in fide tuto posset conquirere; ecquando erat ut oculos ipse suos inde dejiceret? ut indormiret? ut quidquam remitteret curae contentionisque? timere omnia, perquirere, circumspectare veluti ex specula; num ex praescripto omnia, num recte atque ordine; num pudoris, num gravitatis, num religionis satis. cumque aliquid praeterquam optaret, aliquando forte accepisset, prope erat, ut moerore animi luctuque perimeretur. Videlicet intelligebat sapientissimus Praeful, spem reliquae vitae omnem, fere ex una ineuntis aetatis conformatione pendere. Verum etsi magna sane sint haec, atque ad momenta rerum, gravissima illius argumenta caritatis; nihil est tamen aut ad speciem praeclarius, aut ad sensum amoris cumulativius, aut commendatius ad posteritatis memoriam, quam harum aedium muta praedicatio. Has enim dum aspicimus, dum colimus, dum perfrui, illa nobis grata semper, nunc acerba etiam recordatio in mente versatur; quam ferret moleste Parens studiosissimus, ob veteris illius

illius Seminarii squalorem , angustiam , atque a Cathedrali Aede distantiam , incommodius cum alumnis suis agi ; quam amanter consilium inierit alterius excitandi ; qua magnificentia , qua laxitate sit aggressus ; qua alacritate profectus ; qua benevolentia modo nostrorum commodorum praeciperet gaudia , modo ad effectum festinans operis , tarditatem temporis accusaret ; quo demum ardore pene impotenti velis remisque , ut ajunt , contendens , eo duxerit , ut , quod in praesentia , satis commodo usui esse posset . Augebatque tum id maxime tantae beneficentiae gratiam , quod videremus , etsi aedes ipsae suae neque amplam neque honestam satis habitationem praestarent , nunquam illum de iis instaurandis renovandisque cogitasse ; nosque ornare atque augere , quam domum suam maluisse ; tantumque amore teneri nostrum , ut cum satis nobis consulisset , tum demum sibi ipse consultum satis arbitraretur : Cum vero tandem ille dies illuxit , quo in paratum hoc tanto nobilius domicilium , omnium ordinum atque aetatum gratulatione ac concursu , Deo Sanctaque Virgine auspice immigravimus ; tanto ille perfusus elatusque gaudio est , vix ut tenere se posse , renovarique ac revirescere tanta canities videretur . De hujus autem praestantia operis atque amplitudine , cum & ipsi cernatis , Auditores , & nulla fere sit tam longinqua natio , quo non fama illius admiratioque pervaserit , nihil a me hoc tempore audietis . at de beneficii atque amoris magnitudine id , vobis etiam , qui adestis , iudicibus confirmabo : quousque tantarum aedium rudera , quousque Averfani Seminarii nomen exstabit , nomen INNICI CARACCIOLI , beneficentiam , largitatem , caritatem divinam esse victuram . Tamen inter haec tanta tamque magnifica benevolentiae argumenta , non faciam ut alias omittam significationes , ad speciem multo minores , ad amoris testationem fortasse etiam ampliores . Quam enim jucundum Parenti optimo erat saepe alumnos suos invisere , ceu copiolas quasdam sacras recensere atque lustrare , affa-

ri benigne, complecti, fovere: quod eos cum aspiceret, spem sibi gregis sui, populique universi aspicerere videbatur! quam frequenter munuscula illis, quamque benevole de sua quoque mensa mittebat! qua voluptate, bene atque honorifice de illis audiebat! Sane nullus ad eum facilius aditus, nulla ineundae gratiae erat ratio expeditior, quam Seminarii huius grata sub ingressum mentio interjecta. Quibus omnibus in eam ipse opinionem adducor, ut statuam, nullum unquam patrem maiore in liberos suos indulgentia & caritate, quam in nos CARDINALIS CARACCIOLVs foret, existisse. Sed jam ad exitum vitae illius & orationis meae festinanti mihi tantus benevolentiae veluti cumulus occurrit, ut ipsa recordatione commoveri me sentiam maxime, & vix sine lacrimis, quod reliquum est, conari me posse confidam. Christianae reipublicae tempora quartum jam mensem orbitate luctuque, ac motu magnarum rerum contabescens, curam illi & religionem injecerant, ut quanquam senio atque adversa valetudine, vix tectis parietibusque circumseptus vitam se posse tenere intelligebat; longum tamen iter suscipiendum sibi, ac vel extremo spiritu, si quam Romae opem ferre Ecclesiae posset, experiendum esse judicaret. Nimirum id agebatur, ut qui omnem antea vitae rationem ad Dei sui obsequium salutemque Ecclesiae contulisset, animam quoque ipsam & spiritum, pro Ecclesiae otio atque incolumitate conferret: cumque sibi grata semper alias, atque optatissima mors visa esset accidere; tandem longe ab domo, ab sponsa, natisque suis occumbens, esset aliquid ad patientiae cumulum, cur in ipsa morte non mediocriter indoleret, neque id ipse non omnino sentiebat. Quare cum jam professionem apparasset, de ea re cui studebat maxime, maxime sollicitus; quamvis Seminarii administratos ad partes suas, fidem assiduitatemque esset hortatus; seque, ut corpore abesset, spiritu semper adfuturum confirmasset; tamen flagrantissimae caritatis, planeque illius, illius, inquam, suae impulsu, Capitulum Cathedralis Eccle-

Ecclesiae, quod amabat faciebatque plurimi, arcessi jubet; agitque cum illis ita, ut ejus oratio omen fati videretur: Se ad ferendas laboranti Ecclesiae suppetias, qua posset, virium imbecillitate vocari: quicumque ejus professionis exitus esset futurus, de se minime laborare; in Domini sanctissimam voluntatem seque & sua omnia conjecisse: illa se cura angi una atque torqueri, ne quid ex morte sua in Seminarium hoc detrimenti redundaret. proinde pro sua in illos caritate orare etiam atque etiam singulos, ut si quid sibi Romae humanitus accidisset, Seminarium pro suo quisque studio amplecteretur; ac ne quis novarum rerum motus illius constitutioni incommodaret, quousque sibi foret in Episcopatu successum, ipso, quo constabat, rerum partiumque temperamento, paterentur esse. Superi immortales, in omnem aeternitatem desiderandum Episcopum! diceres Parentis amantissimi animam vitamque, in unius Seminarii incolumitate consistere. Eo autem ipso, quo profectus est, memorando funestoque die, postquam sacris in Lauretanae Virginis cella operatus, seque Ecclesiamque suam Coelitibus templi urbisque praesidibus impensissime commendasset, recta ad nos contendit, vale (quod futurum esset extremum) alumni suis, atque his aedibus dicturus. Hic se comparat, mutat vestes. tum haerere, cunctari, resistere. divelli ipse ab se se, ac distrahi videbatur. Tandem vocante atque urgente Numine, se dat in viam; secum & nostros maxime, & urbis etiam universae animos, studia, occurrationes, & lacrimas ablaturus; quae insolito quodam, planeque divino instinctu excita, ceu dolorem futuri desiderii praesentiret, sedibus moveri suis, Parentemque abscedentem, atque amores suos sequi, si natura pateretur, cupere videbatur. Romae autem cum diutius quam sperarat, Pontificis electio esset extracta; dum ipse Aversam suam vel adverso anni tempore, vel valetudine cogitans, alia atque alia causa distinetur; repente in gravem acerbumque morbum implicatur, quo sibi intelligit esse pereundum. Atqui,

bone Deus, hunc in locum mea me tandem coniecit oratio? Parcite saltem hic animo, dolorique meo, Auditores; tantaeque acerbitalis finite me nullam omnino partem, praeterquam benevolentiae in nos illius postremas suavissimasque testationes, attingere. Subdit enimvero aegrotanti amor curarum ignes ac stimulos. Et si provisum satis superque Seminario foret; nihilque hic esset, quod ab hominibus & memoriae nominisque ipsius observantissimis, & in nos optime animatis timeretur; tamen, quod est amoris ingenium, ut omnia timeat & satisfacere sibi ipse non possit, sanctiore imperio rem omnem firmari optat, & graviore auctoritate vinciri. Mittit, qui verbis suis Pontificem Maximum roget, ut pro divina clementia benignitateque sua, id moribundo sibi, extremi benefici atque solatii loco attribuat, ut ne gravetur, voluntatis suae religione interposita, Averfani Seminarii otium, incolumitatem, statumque, & , quam vocabat ipse, harmoniam tueri ac confirmare. quod cum Summus Pontifex tantam miratus patriam caritatem, libenter facturum se benignissime promississet; tum vero ille hac una spe, ceu maiore rerum suarum parte in tuto posita, absentiam suam, ut poterat, consolatus; venia, si quid in se unquam (hem Averfanorum vitam, atque delictum!) si quid, inquam, in se offendissent, ab Ecclesia hac sua, a Civitate reque publica, & vero ab Seminario suo, quod identidem in clamabat, semel atque iterum magna cum vi lacrimarum petita, constanter pieque pro sua sanctimonia cessit e vita. O virum omnium saeculorum praedicatione dignissimum! o benevolentiam singularem! o divinam atque incredibilem caritatem! Ecquae temporis longinquitas, INNICE CARACCIOLE, unquam efficiet, ut tantorum in nos promeritorum memoria atque gratia ex, his animis, ex his visceribus evellatur, intercitat, consenescat? Ecquam in partem conicere oculorum aciem mentisque possumus, ubi non amor caritasque occurrat tua, clarissimis aeternisque consignata beneficentiae monumentis? Profecto
et si

et si nullum omnino in tot tantisque vel excitatis, vel instauratis operibus gentilitium insigne a te (quod plerique faciunt) ad memoriae commendationem afflictum aspiciamus; nulla tamen futura est tam ingrata posteritas, quae non tuorum immortalium beneficiorum memoriam amplectatur, ac foveat recordatione sempiterna; quaeque de tuis laudibus, de tuis virtutibus conticescat. itaque praedicabunt atque praesferent; Seminarium hoc atque Averfanam rem omnem multa quidem multis Pontificibus suis; CARDINALI autem CARACCIOLLO debere universa. Quae cum ita sint, danda videlicet opera est, ut tantae benignitatis gratiam aliquam & habuisse nos, & retulisse videamur. Neque vero aliam ille remunerationem benevolentiae suae, officiorumque vicissitudinem postulat, quam quae amore digna sit suo, vobisque maxime salutaris. nempe ut beneficiorum suorum fructum amplissimum capiat: ut tantorum, quae vobis fruenda reliquit, opportunitate commodorum, ad industriam cultumque animi, ad pietatem, ad sapientiam utamini diligenter. Ejus porro orationem, qua vobiscum agit peramanter ille quidem ac patrie, exaudire videor. Ego vero, inquit, & vitae reliquae meae, & studii erga vos tanti, fructum divina largitate uberrimum consecutus sum; neque mea, ulla aut vilabefactari, aut injuria violari felicitas potest. vestri vos gratia hortor, oro, obtestorque, *filii suavissimi, flos mei honoris & fructus laboris, gaudium & corona mea*; ne tot annorum vigilias, curas, labores; tantos etiam sumtus atque impendia, quanta ipsi nostis, nec exprobranda apud memores sunt, incuria inertiaque vestra ad irritum recidere patiamini. Praesto sunt omnia & superant ad pietatem animi egregiam, praeclaramque institutionem doctrinae; modo una, quae reliqua est, quamque vestri a vobis ordinis ratio flagitat, accedat industria. date hoc indulgentiae adversum vos meae; date hoc ingenuitati vestrae; date commodo, date dignitati, date spei hominum atque expectationi.

Noli-

Nolite mihi tantum dolorem inurere, ut & Seminarii rectam sanctamque, quae mihi est antiquissima tantique sterit, disciplinam labefactatam per vos atque abjectam; & vos ipsos, qui filiorum apud me numero semper, & amore fuistis, gravissimas ignaviae socordiaeque poenas vindici Deo dantes aspiciam. Polliceor atque recipio, industriae operaeque vestrae & amplum istic ab rerum aequissimis moderatoribus, & perenne hic inter superos cumulatusque a largissimo Numine praemium exstiturum. Haec ille. At per Deum immortalem, oro vos maiorem in modum, Adolescentes; providete, ne, ut INNICO CARACCILO tanta vobis beneficia atque adjumenta comparasse, amplum est atque pulcherrimum; ita vobis sit turpissimum, tueri illa atque in rem vestram conferre nescivisse. quin contra eos deinceps & religionis & sapientiae studio praebete vos, ut & mortalibus universis, & vero iis, si qui forte fuerunt, quibus nimius CARDINALIS CARACCIOLI in vos amor videbatur, probare possitis, haud indignos fuisse, de quorum commodis atque ornamentis, summa amplitudine, laude, ac virtute Pontifex, ad extremum usque spiritum tanto opere laborarit.

HENDE.

Longam, ne pigeat, viam, Camoenae,
 Quamvis & lacrimis & orbitate
 Multa languidulae satisque tristes,
 Quando dux amor est comesque, inite.
 Nempe Vrbs, qua sedet, atque laetus Orbi
 Dat CLEMENS sacra jura laetiori,
 Et Tybris pater, & quae in astra moles
 Augusti Capitolii minatur,
 Visenda est. Age sultis, o Camoenae:
 Dux est languidulis amor, comesque.
 Neu vos isto habitu impolitior,
 Qualis tempora non amica, qualis
 Fortunam Domini decet, Quiritum
 Conspectum pudeat bene elegantem,
 Et supercilium subire triste.
 Fortassis veniam dabunt dolori:
 Fortassis veniam dabunt amori.
 Ergo quo jacet INNICVS sepulcro,
 Heu! nobis INICVS decus, voluptas,
 Nunc desiderium gravesque curae,
 O perrumpite. nulla sunt amanti
 Septa impervia; nil sat usque clausum.
 Hic sacro cinerique Manibusque
 Longaevi Patris impotens suorum
 Gnatorum studium, atque lacrimarum
 Imbri turgidos perenni ocellos
 Narrate. haud venietis insuavis
 Olli nuntius: haud pigebit alto
 Forte his vocibus obstrepi sopori.
 Quin triste officium piumque noscens
 Natorum, lacrimis & irrigari
 Gaudebit senior, suaviusque,

Aeter

Aeternum repetet subinde somnum .
Postquam talia rite seduloque
Nostrae faxitis imperata musae ;
Ne abducat tumulto & trahat , cavete ,
Vos Urbis decor ipse , caritasque
Telluris patriae . illa , quae coërcet
Patrem , vos quoque tristis urna claudat ,
Et vos fata eadem manento . Nostri
Illius cinerique Manibusque
Jucundi satis & satis suaves
Testes perpetui manete amoris .

Sentit ut extinctum Phoebus, quo sospite terris
Aversa exstiterat lactior una, Patrem;

Imperat acciri quot habent Heliconae sorores
Dignatas mensae, ac fontis honore sui.

Atque ait: ingentem, & vestris fors obtulit aequam
Materiam studiis: INNICVS occubuit.

Jam veteres curas, suetosque auferte labores;
Et longum fileant grex, amor, arva, duces.

Quaeque suas ferat in medium cum viribus artes;
Dicat & Heroem carmine quaeque suo.

Neu opus id pigeat noctesque urgere diesque:
Hunc aequasse unum sat mihi laudis erit.

QUA Liris vitreo defluit alveo,
 Et praebet liquidam per vada semitam,
 Confectus senio venerat INNICVS
 Sacrae gloria Purpurae.
 Jam transire scupha flumina coeperat,
 Vultum fluctivagus cum Deus exserens
 Lymphis, atque animis numine praesciis.
 Funestum canere incipit.
 Adversa properas, magnanime, alite
 Romam, Heros; reditus & sine spe. Patrem
 Postquam Romuleum legeris, INNICE,
 Septem qui nova collibus,
 Atque addet Tyberi lumina, concides
 Extinctus: pietas nec Lachesim, aut fides,
 Non peñus gravidum relligionibus,
 Non virtus remorabitur.
 Verum ecquae tibi mors inferat incida
 Damna? ad sidereas quin Deus evocans
 Arces, Coelicolam sedibus inseret
 Jamdudum tibi debitis.
 Ast Aversa tui (pro lacrimabilis!).
 Leti sola tamen vulnera sentiet.
 Ecquando haec similem repperiet tui,
 Vni qui tibi es INNICE
 Par? Hinc moesta tuo funere perlinet
 Aeternum lacrimis ora calentibus;
 Villo nec poterant tristia vulnera
 Obduci medicamine.

At

*At tu quadrijugis veste jugalibus ,
 Postquam compositus pace quieveris ,
 Adverte huc bonus , adsisque faventior
 Aversae precibus tuae ,
 Votorumque ream fac tibi sistere .
 Vdus praecinuit talia ubi Deus ,
 Suspirans filet , & coeruleum caput
 Imis fluctibus obruit .*

Λ Εἴ' ἐρασμὴ Πέλεα
 Τί λήσυχος πῆτασαι,
 Ἀνέρας τε τίω' ἀγασσῆς
 Λιγυρὴν διδοῦσα οἴμην;
 Ἄγε νῦν με δὴ πῆτασθαι
 Μάλ' λήσυχον τυχοῖσαν
 Ὅτι εἰ δόξ' καθίζῃ
 Ἐπὶ δένδρεσιν φιλίσοις,
 Ἐνὶ οἷς ἔωθα παρώπων.
 Καλὰ φύλλα δενδρέων γὰρ
 (Ἀ' τὸ δάμα μοι παρέχον;
 Ἀδελὴς ὅπου γήνωμαι
 Τὸ μὲν ἀγρίων θυέλλων
 Τὸ δὲ καρτερῆς θερείης)
 Ἐπεσον τάχ' ἔξ ὀκνίων.
 Τίνος ἔνεκ' ἔξέπιπτον;
 Ὅ' πατὴρ μέγας θεῶν τε,
 Μερόπων τ' ἀπεσέρησεν
 Δρύα ἀξίας κομῶων.
 Ἐκάεργος ἠδ' Ἀπόλλων
 Φεδ' ἀπεσέρησε δάφνην.
 Ἐπὶ τοῖς δὲ τ' αὐτὸ παράξαν
 Θεοὶ ἄλλοι ἀλγέοντες
 Ἐὰ δένδρα γυμνέοντες.
 Σκέδασαν δ' ἅπαντα ταῦτα
 Ἐπὶ θύμβῳ ΙΝΝΙΚΟΙΟ.
 Χάριτες δ' ἔπειτα ἦντον,
 Ἀρετὰί γ' ὁμοῦ ἅπασαι

Κροτάφοισιν ἔ΄ θαλαίης
 Σπεοδύς σιναρμόσασαι.
 Ἀτὰρ ὦπα ταινίαισι
 Κεκαλυμμένα μελαίνης
 Δακρύεσσιν ἴν θανόντος
 Ἀνέκλαιον INNIKOIO;
 Χαίτων ὅς ἦτο πέρψις,
 Ἀρέτων τ' ἦτο μέλημα.
 Τύγ' ἐπεὶ ἔχεις ἅπαντα,
 Ἄγε νῦν με δὲ πέτασθ'.

LA nera insegna, e l'empia falce e ria
 Contro l'inclito Eroe più volte strinse:
 Più volte a lo spietato atto s'accinse
 Colei, che tronca ogni speranza in via.

Ne vedendo l'effetto che credia,
 Questi, disse, qual piastra o maglia cinse?
 O ch'ei lo suo mortal depose e scinse;
 O che questa non è la falce mia.

Quindi da rabbia e da dispetto vinta
 Riprese il ferro, e raddoppiò le forze'
 Sì, che al fin l'avversario a terra giò.

Poi disse: or pago è appieno il desir mio.
 Non fia che in altri questa falce io sforze;
 Che di sangue miglior non farà tinta.

ELE-

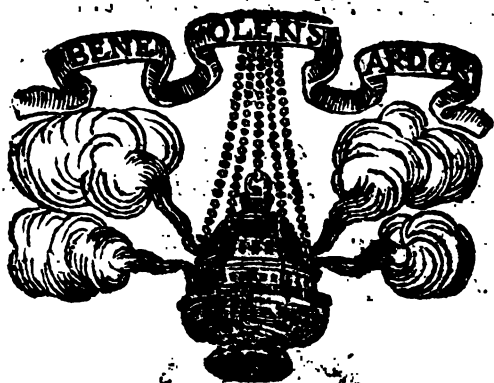
I Licet occidimus fatali ex vulnere Patris,
 Et nos atque INICVM perdidit una dies.
 Ille erat, ille suis quondam lux, vita, salusque;
 Dum facilis fuit ad publica vota Deus.
 Nunc, postquam extremo placidissima lumina somno
 Clausit, lux nobis, vita salusque perit.
 O utinam, cum Romanam properabat ad urbem,
 Lecturus summa qui praeit arce Patrem,
 Haec pertentasset nostram praesensio mentem;
 Nossemusque atram jam properare diem.
 Scilicet is nostris non discessisset ab oris;
 Et longum senior non peragrasset iter.
 Natorum effusae lacrimaeque precesque suorum
 Pectora flexissent irrequieta Patris.
 Quis tamen heu! fatum videat sortemque futuram?
 Vivimus hac omnes conditione homines:
 Plurima nescimus: positum dum scindimus aequor,
 Alta repente cadens obruit unda caput.
 At nisi fata olim, si mens non laeva fuisset,
 Proxima debebat funera nosse Patris.
 Difficili ex tardoque abitu ad tua moenia, Roma,
 (Dum restat senior fertque refertque viam)
 Nescio quid poterat mens praesentiscere; & alto
 Cernere quae suberat saeva procella mari.
 Nanque ubi nos tandem, rebus jam rite paratis,
 Invisit, vultu dissimulante metum,
 INNICVS, excipiens dulces sua pignora natos,
 Unde sibi sensus convalueret sui,

O,

O, ait, o vitae, o patrii pars maxima cordis;
 Debeo jam longae damna subire viae.
 Non iter exanimat; non quod sim fractus inertī
 Jam senio; non quod mors inimica premit.
 Vixi, quem dederunt cursum mihi fata, secutus:
 Nec mea, quae superest, vita futura mea est.
 Quo res cunque vocat me publica, deferor illuc:
 Seu vitam, seu jam faciat hora regi.
 Ibo. stat hoc gravibus caput obiectare periclis;
 Et rerum extremo hoc tempore velle mori.
 Ibo. sed hīc melior, dulcissima pignora, restat
 Pars, ullos unquam non aditura locos.
 Vosque mei memores sic vivite, pectore nunquam
 Ut mea, quaecunque est, dulcis imago cadat.
 Talia dicebat, cum nuntiat unus Et alter
 Ire horam, certae quae foret apta viae.
 Ille querens solem citius properare, quid urges?
 Inquit; quid natis distrahor ipse meis?
 Me sine me potius longum hoc insistere coge,
 Quod nunc instat iter. coge: dolebo minus.
 Quid faceret? Romam superique hominesque vocabant:
 Natorum hīc dulcis sed retinebat amor.
 Saepe subit limen: limen sed detinet ipsum,
 Pergentique facit pes sibi tardus eat.
 Saepe, vale dicto, rursus revocatur ad eosdem,
 Qui adstant, madidas imbre rigante genas.
 Qualis moesta Parens extremo proxima somno,
 Ultima cum vergit non reditura dies,
 Ante suum natam sistit moribunda cubile,
 Natam laetitiam delictumque suum:
 Hanc dulci tenet alloquio, longumque moratur,
 Dum spectat lacrimis humida facta suis:
 Saepe eadem repetit; dicitque novissima verba,
 Extremos morbo praepediente sonos:

Colli-

Colligit hinc animam, suavisque oscula figit,
 Atque ait: hoc matris pignus amoris habe:
 Non aliter nostris cessurus sedibus ille
 Indolet, & natis nescit abire suis.
 Vicinos obitus INICI fatumque supremum
 Haec portendebant signa habitura fidem.
 Signa habitura fidem, nisi dulcia somnia amantes
 Finxisse assueti, quo sua domina levent,
 Suaderent sibi quae cupiunt; aeternaque cuncta
 Sperarent, nanquam quae peritura volunt.
 Nunc nostris INICVS periit semotus ab oris;
 Solvere nec cineri debita iusta vacat.
 At, nisi iusta vacat, lacrimas & carmina certe
 Jure damus, studium testificata Patris.
 Haec quicumque leget Patremque agnoscet in iisdem;
 Natorum & lacrimas officiumque leget.

Saepe suis INICVM petiit mors effera telis,
 Tela tamen vidit fracta jacere solo.
 Vix etenim manibus visa est tractare pharetram;
 Sollicitat precibus cum pia turba Deum.
 Et tanto Coelum obtundit clamore, saluti
 Is superum donec restituatur ope.
 Cum facinus scelerata novum meditatur, & absens
 Aversa, dixit, concidet ille sua.
 Arcessitque sibi dum maxima Roma, supremum
 Quo legat in toto qui praeit orbe Patrem;
 Opportune, inquit: quis nunc defendat ab arcu
 Letifero? precibus num ferat ullus opem?
 Arripit & pharetram, telum contorquet, & altum
 Percutit, atque ictu saucius ille cadit.
 Scilicet hac una poterat ratione nocere,
 Non aliter, pravus ni nocitura dolis.

Quis numen fluviiis suum,
 Quis lenes animos deneget aequori?
 Radebat placidus viam,
 Laetus divitiis, quas premit abeo,
 Laetusque hinc opibus maris
 Tyrrheni, uberis hinc ruris honoribus;
 Vno sed mage laetior
 (*) Liternus Domino; factus & annuum
 Unus nobilium. Dabat
 Jucundas animis sollicitis vices
 Curarumque levamina,
 Et largam propriis muneribus dapem.
 Quin Tethyn quoque juverat
 In vicina salis regna tamentia
 Partem adsciscere gurgitum,
 Misericque sinus & fluidas opes.
 At vix fama volucris
 Pennis lapsa venit nuntia funeris
 Infandi; haud mora cum exitus,
 Turbatisque caput fluctibus exferens,
 Immanem senior sui
 Jacturam Domini sentit, & irritis
 Deplendam lacrimis necem.
 Hinc lentus modico volvens agmine
 Jam ripis brevior suis,
 Et languere situ coeruleum petus.

E. 2

Jam

(*) vulgo lago o fiume di Patria, qui Aversani Episcopi censu continetur.

Jam non uda cubilia
 Delectant fulicas; triste sonat niger
 Toto exercitus aethere,
 Non postremum alias delictum loci.
 Haec inter subit ostio
 Liternus residui flumine, qua solet
 Illabi pelago: Pater
 At sensit vitrei protinus aequoris
 Rauco, regna sonantia,
 Pontum nescio quo marmure concitum.
 Nec tanti latuit nova
 Motus causa deum. scilicet occidit,
 Quo se Aversa beator
 Jactabat merito, Purpureus Parens.
 Concussusque animos gravi
 Casu, continuo marmora miscuit
 Ex imo omnia; fluctibus
 Nec mens, nec modus immane furentibus.
 Excita & liquidis simul
 Lenis Nereidum turba sedilibus,
 Et quot coeruleas domos
 Camposque uda tenent Numina, sentiunt.
 Tum late omnia questibus
 Implerunt maria ingentibus. audiit
 Terrarum latus ultimum,
 Qua condit radios Phoebus & exserit;
 Nouitque ac didicit Piram
 Indus dives opum, Colchus, & asperi
 Maevortis studiis Scythae,
 Et qui, Nile, tuas divitias bibunt.
 Ac longe INNICVS, INNICVS,
 Immanes scopuli, curvaeque litora,
 Terraeque, ac salis aequora,
 Et Divum omnipotens insonuit domus.

Q Valor dubbiosa e cruda guerra accende
Il torvo Dio, c' ha morti e stragi a gioco;
E la pugna fervendo, il ferro e 'l foco
Il campo ingombra, e vola, e fiede, e incende;

Se 'l vulgo, ignoti capi., a terra stende
Il vincitor, caggion sol' effi; e poco;
Il danno fia; che nuova gente il loco
Empie de' primi, e a l'oste il vigor rende.

Ma se ceda di Marte il Prence a i sdegni;
Involge i suoi l'alta rovina; e 'l gelo
Gli ordin, l'ardire, e le speranze abbatte.

Morte, empia Morte; ancor no'l senti? il telo
Contr' un vibrato ah! quante stragi ha fatte!
Ve' quai portiam del fatal colpo i segni.

ΕΙΣ ΙΝΝΙΚΟΥ ΑΝΔΡΙΑΝΤΑ :

Σ Τῇθι, ΚΑΡΑΚΚΙΟΔΟΥ πῶλα μύθε εἶπες, ἔλπε,
Καὶ φάθι τῇ σωδῇ κίνο θεασάμενος.

Εἰκὼν ἦδ' ΙΝΙΚΟΙΟ πέλει, κλέος ἔμην ὁ κόσμος
Οἷον δὲ πτωχοί, καὶ πόλις ἦτορ ἔχει.

Πρὸς δ' ἔλετο ψυχὴν θεὸς ἐλύμποιο κάρηνα·
Ταῦτα σὺ δὴ φάμενος γ' ἀνδρ' ὅλον εἶπας· ἴθι.

ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ.

ΙΝΝΙΚΟΣ ὅτανθοι φέρτιςος, ὁδοιπόρε, κήται
Δόξ' ἱερῶν παρῶν πορφυρέοντε Πατρῶν.

Ὡς οὐδὲν ὁδὸς ὁδὸς δ' εἶπες· ἀρεταὶ γὰρ ἀπασαι
Ἐν τύμβῳ κήνται τῇδε θάμνασαι ἐνί.

ODE

O Magna quondam, dum fineret Deus;
 Lux & voluptas, nunc labor & gravis
 Luctus tuorum, praepotentis
 Sperne libens decora alta Romae.
 Fatis sat est jam, sat Tyberi datum,
 Quod mistus Heros funere nobili
 Heroibus, non parva septem
 Collibus addideris decoris
 Momenta. Alumnis sufficiat tuis
 Quod cladis atrox intulit Atropos;
 Neu tanta committas secundum
 Damna gravet cumuletque damnum.
 Spirante nobis si licuit minus
 Frui Parente, atque incolumem viae
 Longae redactum multa Natis
 Excipere oscula dividentem;
 At vel peremptum atque exanimem tuis
 Te redde. Votis usque fidelibus
 Te Aversa, Templumque, ac frequentis
 Mens populi studiosa poscit.
 Age o relictos, INNICE, jam lares
 Notasque sedes, & Cathedram gravi
 Moerore squalentem, atque alumnos
 Ipse tuos placidus revisas.
 Videtis? an me fallit amantium
 Jucundus error? Jam tumulo caput;
 Jam tollit artus, jam paratus
 Carpere iter properatque & urget.

Prae-

*Praesens o adsis, o columen tui
 Nostrae futurum, Numen & alterum
 Templis, decusque addende Divis.
 Jam video tibi signa centum
 Spirare, centum stare vaporibus
 Aras calentes. Jam Indigetem colic
 Aversa, damnatumque votis
 Quemque suo jurat esse Patri.*

EPIGRAMMA.

L*Ugeat ereptum quamvis Vrbs tota Parentem;
 Nulli es, quam nobis, INNICE, flebilior.
 Nec lacrimis lux ista modum, nec pompa datura est;
 Serus & haec faxit funera iusta nepos.
 At tu, dum summo, quem calcas victor, Olympo
 Officii & luctus haec monumenta vides;
 Nempe doles nostramque vicem, nostrumque dolorem:
 Tantis adhuc patrio in pectore vivit amor.*

DI pensier' in pensier', di riva in riva
Dolor mi mena, e sì m'affligge e atterra,
Che non v'è ormai ne spiaggia, o rivo, o fonte
(Da che brev'urna il caro cener ferra
Del grand'Eroe, di cui convien, ch'io scriva)
Che non mi sia spiacevol cosa e avversa.
Fuggo la gente; e se tra monte e monte
Cupa e riposta valle s'attraversa,
Ove, anche quando 'l Sol più chiaro splende,
V'ha debil luce e incerta; io fermo in questa
Il passo, e quì più che mai folta e infesta
Nebbia d'affanni il cuor m'ingombra, e rende
L'alma al viver ritrosa, al morir presta.
Così cresce in me 'l duol ne fia che cessè:
Tal che, s'uom mi vedesse,
Diria, presago de le mie rovine:
Questi de la sua vita è pressò al fine.

F

Tu

Tu ne sei la cagion, dura empia Morte,
 Che lo spietato ed invincibil arco
 Contro l' inclito Eroe, o Dio! scoccasti.
 Ond' ei d' onore e vera laude carico
 Cadde : ma 'l cader suo fia che n' apporti
 I tristi giorni, e le dogliose notti.
 Tu per danno comun, tu n' oscurasti
 Il nostro Sol : tu n' hai portati, e rotti
 Spietatamente i nostri be' desiri.
 Tu 'l nostro ben, la vita nostra hai tolta,
 E la pace comune in guerra hai volta.
 Sicchè non v' ha, dovunque il guardo io giri,
 Monte, rio, poggio, selva ombrosa e folta,
 Che non rinnovi a me la doglia acerba;
 Non fior, non fronda, od erba:
 Ne mai puote recar sicuro schermo
 Contra 'l dolor, selvaggio loco ed ermo.

Come giardin nel fresco Aprile, o Maggio,
 Ove forgan dipinti in be' colori
 I bianchi gigli, le purpuree rose,
 E mostrin tutti il vago seno i fiori:
 Cui le chiar' acque, e 'l grazioso raggio
 De l' almo Sol fresco e ridente serbe:
 Se poi cangiato il vago ordin di cose,
 Per saper qual sembiante omai riserbe,
 Lo rivèggiam ne la stagione, in cui
 Va 'l Sole all' Austro, e fa piu breve il giorno;
 Noi lo troviam deserto orrido intorno,
 Che noja reca, e reca orrore altrui.
 Sparse a terra le foglie, ond' era adorno,
 Vediam noi rotti e conturbati quivi
 I fonti e i freschi rivi:
 E privo il loco intorno appar di tutti
 I vaghi fiori, e de' leggiadri frutti.

Così,

Così, mentre il mortal terrestre velo
 Vestì tra noi l'alma beata e bella,
 Che dal miglior de le sue idee superne,
 Da la piu chiara e fiammeggiante stella
 Traffè con sommo alto consiglio il Cielo:
 Mentre ci resse, e ristorò quell'arti,
 Onde ciascuno il vero e 'l dritto scerne,
 Empiendo tutte le dovute parti
 Di gran Padre e Pastor, felici fummo;
 E andammo ancor per lo suo nome augusto
 Dal freddo Scita al Mauritano adusto.
 Or già turbati siam dall'imo al summo,
 Morte, per lo tuo stral crudele ingiusto:
 Poichè tu n'hai reciso qui tra noi
 Il fior de' primi Eroi:
 E quell'antica luce inclita altera
 Hai volto in lunga orrida notte nera.

Ma che pro? tolto n'hai solo il suo frale,
 Ond'ei già scevro, la celeste chiostra
 Adorna, e 'l bel cerchio di latte imbianca.
 Se vuoi tu far di tua potenza mostra,
 E provar tua virtù quant'alto sale,
 Prima far ti conviene un'altra prova,
 Che sola forse al tuo disegno manca.
 Riprendi l'arco, e 'l faettar rinnova,
 Distruggi in noi la di lui forte idea;
 Quell'immagine cancella, che descritta
 E' sempre innanzi a nostra mente fitta.
 Questo far ti conviene, o Morte rea,
 Se vincitrice esser tu vuoi, non vitta.
 Se ciò non puoi, che vale, e che disegna
 L'arco, e la nera insegna?
 Que' vivrà fermo in nostra mente amica,
 Qual ferma è in Alpe annosa quercia antica.

F 2

Prendi

Prendi di Lete omai la torbid' onda,
 E in noi la spargi, al rio disegno intenta.
 Ciò fatto, andar potrai d'opra cotanta
 Superba, altera, e, come vuoi, contenta.
 Sì fia che un fosco e nero obbligo confonda
 Le gesta sue sì memorande e chiare,
 Onde non v'ha chi a par di lui si vanta.
 Ma ciò non puoi, spietata Morte, fare.
 Finchè virtute avrà sua gloria e pregio,
 Quelle, assai più che in marmi, e in dotti inchiostri,
 In noi vivranno, e ne' nipoti nostri.
 Sempre vivrà l'invitto animo egregio;
 Sì, che col tempo e' ne contenda e giostri:
 E 'l nome suo fia che si stenda e vole
 Oltre le vie del Sole.
 Tu ti consumi intanto: ardi di sdegno:
 Che non hai signoria fuor del tuo regno.

Non è già suo; ma tutto il danno è nostro;
 Morte, se ci togliesti il caro volto.
 Ma che dis' io? ne pur potuto hai torre
 A noi le note, amiche forme. or sciolto
 Ancor del greve incarco, ei si fa mostro
 Tutto dà a noi. egli ci cura ancora.
 Egli ci gira intorno, ed egli accorre
 Ove bisogna: or prega, ed or rincora.
 Io lo so, che non mai suo dolce obbligo
 Porta il sonno a quest'occhi, che 'l semblante
 Del Padre mio non mi si pare innante.
 Caro figliuol, dic' ei, non creder, ch'io
 Più non stia teco, come stava avante.
 Io vivo, e vivrò sempre; e i figli miei
 Amo, siccome fei
 Quand'era al mondo. Voi già foste pria,
 E voi farete ancor la cura mia.

Vegg'

Vegg' io da l'alto Cielo, ov' ora seggo;
 L'opere vostre, il cammin dubbio, incerto
 Per la nera del mondo orrida valle,
 Ove il bene è nascoso, il danno è aperto.
 Gli accorti figli, i neghittosi io veggo.
 Veggo quei, ch'a ben far son lenti, o presti:
 Chi torto segna, e chi diritto calle.
 Io quelli sgrido, ed io n' affido questi.
 Altri esorto, altri prego, altri minaccio:
 E quando manca la dovuta luce,
 Io sono allor la vostra scorta e 'l duce.
 Sudate o figli: il mio potente braccio
 Sarà sempre con voi. Indi riluce
 Nel volto tal, che, me da me diviso,
 Par che stia 'n Paradiso.
 Ciò ch'è uopo, mi spiega a parte a parte:
 Mi guarda poi con lieto viso, e parte.

Sicchè in van teso hai l'arco, in van scoccato,
 Dura empia Morte: ora a te stessa incresci.
 INNICO vive, e vivrà sempre: or sgombra
 Quinci, e pe' l' duolo e Cielo e Terra meschi.
 Egli ora gode un piu felice stato,
 Unito al primo Amore, onde partissi:
 Ivi non giugne mai o nube, od ombra;
 Ne i rai scolora al Sole invida eclissi.
 Ivi sedendo tra' supremi scanni,
 D' inusitata gioja ebbro e ripieno
 Goderà sempre al suo Fattore in seno.
 Qui poi, per lo girar di mesi, o d'anni,
 Non farà oscuro, o glorioso meno
 Il suo gran Nome; ma s' udrà sovente
 Tra la futura gente.
 Morte che dei tu far? torna a Cocito:
 Poichè rimasto è 'l tuo pensier fallito.

Vanne

Vanne Canzon nè la Città Latina,
 Ove nel sacro augusto Solio splende
 Il gran CLEMENTE; per cui sola intende
 Sorger da la fatale aspra rovina,
 Onde si sconsigliamente è afflitta e doma
 Europa, e alzar la pria temuta chioma.
 Per quelle Chiavi, e l'onorato Manto,
 Che degnamente il veste, e lo circonda,
 Tu prega il Pastor Santo
 A saldar nostra piaga ampia e profonda;
 Dando a noi Padre, che seguendo vada
 La ben segnata e gloriosa strada.

Εἰδύλλιον.

ΕἸροπόκων προβάτων Ποιμὲν συρικτὰ Ἀμύντας,
 Μυκητᾶν τε βοῶν χαρίης ἐπίουρος ὁ Δάφνις
 Τοῖς νέμεσ' ἀσπαχθέντα κατωδύρατο γέροντα
ΘΥΡΣΙΔΑ, ἀνθρώποις πεφιλαμένον ἔξοχα πᾶσιν,
 Τοῖς τε Θεοῖς, Ὅρῳ οἱ ἀγλαὰ δώματ' ἔχοντι.
 Καὶ ἀλγῶν μῆλλον, πυρρότριχος ἠδὲ ἄαβος
 Δάφνις συρίσδεν δεδαημένος, ἠδὲ αἶειδεν,
 Τῷ ποτὶ Λιτήρῳ (τὸ μεσαμβρινὸν ὧδε καταρρῶ
 Πρασιότατος ὕδωρ, καλέον ποτὶ ξῶα ποτίσδεν)
 Τῶν ἀπὸ Ἀθανάτων βώταρ, μοιστᾶν τε ἀκάμπτων
ΘΥΡΣΙΔΑ ἔξαιπει· ἀλλ' οὐκέτι μοῖραι ἀκαμπτοι,
 Οὐκέτι Ἀθανάτοι βώταρ ἐδίδοντο θανόντῃ
ΘΥΡΣΙΝ. Ἀπέρχεσθαι μακρὰς ἀμνήμονα νύκτας
 Πολλάκις εὐρ' ἐλθὼν κλαίοντα τὸν Ἑσπερος, εὐρὲν
 Φῶσφορος οἰμώσδοντα τ', ἀπηνέα τ' Ἀστρα καλεῖν ἴα.
 Καὶ τόκα εἰς Λίμνην ὁρώων ἄλδε τοιαῦτα.
 Τίς τυ θεῶν βαρύμηνις ἀνάρπαξε ὧ ἵαθε **ΘΥΡΣΙ**;
 Τίς τυ κατεκρύψεσκεν ὑπὸ χθονὶ ὧ τρίημιζε,
 Τοῖς τ' Ἀΐδαο τόποις, ὅθεν οὐκέτι νόστος ἔνεσι;
 Ἀμμιν ὅλοις ἀόρατος ἀποίχεται, ἄλγεα πολλὰ,
 Θήκας· οὔτε φίλῳ νοσῶν ἐς πατρίδα γαῖαν.
 Τῷ ἀπὸ ἀνοήρτοιο πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
 Θινὸς ἐπέρχονται νῆες· μὲν νυκτὸς ἀδήλῳ
 Ἀγνὸς ἐπέρχονται, δάμαλαι, καὶ πόρτιες· ἀλλὰ
 Μῶνος ἰὼν τυ ἀπαξ δαῖρ' οὐποδ' ἐπέρχεται Ἀμμιν,
Ω **ΘΥΡΣΙ** ἱριπόθατε, ποῖς πεφιλαμένε **ΘΥΡΣΙ**.

Οὐ-

Οὐκέτι, ὡς πρότερον, ξυνακούσομες ἔνεα φῶν
 Σύριφος, καὶ ἄς ἄδῃν εἴωθας ἀήδᾳς.
 Οὐκέτι ἀδὺ μέλος μῦ ταῦτα αἰεί(ο)μες Ἀῤῥμες.
 Τοῖς ἐνὶ ἐσδόμεναι τὰ πρῶτ' οἴκοισι ποῖσιν
 Ἀδοῖσαι πολὺ ἀμέτεραι τὴν Μοῖσαι ἀρεσκον.
 Καὶ τυ ἔδως τὸ γέρας πηλαῖς Λαλκοῖο γάλακτος
 Κρητῆρ, ἥ σκαφίδας μέλιτος πλέα κηρί' ἔχοισας.
 Ἡ βαθυ κιοσύβιον, τὸ πλείπτατο ὑγρὸς ἀκνυθός.
 Νδν πρόεμψ, πᾶσάς τε φυλάζομες ἐνλελαθόντα
 Εἰς Ἀΐδην Μοῖσας, ἐ οὐκέτι βακολιάσδεν
 Τολμασεῖμες· ὅτι τυ ἀποίχεαι ὦ γαθὲ ΘΥΡΣΙ.
 Ἀῤῥμι δε τὰν θωλῶ, ἐ ἄλλῃα πολλὰ λείλοιτας.

Δάφνις ἐλεξ' ὠδῶν, ἀπαμειβόμενος ὃ Ἀμύντας
 Δάυπερος αὖ λιγυρῶς τῶν ἀνέβάλκετ' αἰεδῶν.
 Ἀῤῥμες δ' ὡς νέοι ἀργεῖς Οἷν πέρι (ὅκα ἀπνθε,
 Ποιμῆος οἰχορμύοιο, Λύκος, φρονέων κακὰ πολλὰ)
 Σκέτλιοι ὄφρωδεύντι, πλεπλάσδοντες ἀν' ὕλῃν,
 Ἀῤῥμες δῖα κλαυσάμενες αἰεὶ ἐ νύκτα ἐ ἄμαρ
 Παῖσας δῖα κρήνας, καὶ ἄλσεα, τὸν μακαρίτην
 ΘΥΡΣΙΔΑ ξαπένυτες μεγαλάνυμον δῖδρα θανόντα.
 Δάκρυα ἀμ' Ἀμῶν, ἐ ἄλγεα πάντα ἐσεῖ·
 Γαθοσύνα σῶ ΘΥΡΣΙ, ὀλύμπια δώματ' ἐπειδὴ
 Καλὸς ἔχεις, μακάρεσσιν ἐν Ἀθανάτοισι καθίσδων.
 Ἀλλὰ ἄνο ναίων μῦ οἷς, πολλὰς ὃ χιμαῖρας
 Νδν ἄργεῖς εἰς ὄρη βοτανώδεα, τὰς τε νομάδας.
 Ἐντὶ γῶ οὐρῶνθι ὅτιες, καὶ ἐντὶ χιμαῖραι,
 Κρᾶναι, ἐ βοτάναι, καὶ ὥρεα τὰ σκίοεντα.
 Ἀλλὰ ὅτις τὰς ΘΥΡΣΙ δῖω ὅκα πάντοτε βόσκεις,
 Καὶ ποτὶ τὰς προτέρας περικαλλέα ὄμματα τρέψον
 ΘΥΡΣΙ ὅτις, τρέψον ποτὶ δώματα, καὶ φίλα τέκνα.
 Οἷσάκις Ἀῤῥμιν ἀγῆ· ὁ ἀργυρότοξος Ἀπόλλων
 Πένδιμον ἄμαρ, ὅκ' ὅτ' ἐλῶν τυ ἀνάρπασε μοῖρα,
 Μοῖρα νεμεοσατὰ, μοῖρα θνατοῖσι ἀπεχθής,
 Τάριχ' ἀγείροιντες βῶτας πλεῖν ἡλέα ἱμβρον,
 Στεφεῖμεν σεφρῶοισι καλοῖς, ἐ ἀνθεσι πολλοῖς.

Τῷ δὲ ὑπὲρ θύμβῳ τάτε σπείτομεν ἢ γάλα λακόν,
 Χάομεν ἢ γλυκεροῖς οἴνῃς δέπας ἀμυγυτέλλον·
 Τοῖσι γὰρ οἱ βῶν, οἱ ποιῶντες, ὥπόλοι ἐνθα
 Πᾶν τε τιμῶμεν, καὶ ἄλλα τὰ θῆα ὀφνῶ.

Ὡς οἱ Παῖδες ἄψαν· ὁ δ' Ἐσπερος δίδυς ἀνελθὼν
 Πῶσεν σύειγας, καὶ ἄσματα ἀντιβοῶντα.

C H R Y S I S.

E C L O G A.

Tityrus, & Lycidas Pastores.

E St nemus antiquum cerris & quercubus horrens,
 Praesenti Angelico (*) dicunt quod numine sacrum,
 Haud procul Aversa distans, mediumque pererrat
 Tramite non recto Clanius lenissimus amnis.
 At Philomela loquax, & rauco gutture turtur,
 Ac merulae argutus late omnia questibus implent.
 Quin & silvestri Pastores carmine musam,
 Dum tondent virgulta caprae, modulantur; at instant
 Saepe leves alii, sonitu variante, cicutas.
 Tityrus heic septis lascivas forte capellas
 Pastum educebat vitrei prope fluminis undas;
 Purpureusque licet resplendeat aethere Phoebus,
 Exhilarantque animos vocali murmure frondes;
 Tristis at ille premit vesanum corde dolorem,
 Demissusque oculos suspiria pectore ducit.
 Interea Lycidam, simul atque supervenit Vrbe;
 Alloquitur, multa illa querens, ac talibus infit.
 Tit. Serus ades Lycida: tantus mihi pectoris imo,
 Ex quo abes, insedit moeror torsitque, pararim
 Ut Clanii mediis praeceptis immergier undis
 Desperans, caput hoc duro vel frangere saxo;
 Nanque aberas unus qui solarere iacentem.

Lyc.

(*) vulgo bosco di Sant'Arcangelo.

Lyc. *Omnia salva satis video : pascuntur & errant
Per nemus omne caprae, luduntque in gramine vaccae:
Quas igitur pavido versas in pectore curas?*

Tit. *Dicam; si qua forte dolor curabitur. Hinc ut
Cessisti, Lycida, quam dira insomnia mentem
Turbarint, non est misero mihi dicere. Pastor
Vespertinus oves, quas vix dispecscuit herbis,
Intro in septa mihi dum cogeret; ecce repente
Fulguraque tonitrusque, nigra & ferrugine condi
Sidera; tum Pastor nebula circumdatus uda
Ausferri e medio, ac tandem vanescere in auras.
Mox rabidis armenta lupis, hoedsque petulcos
Discerpi, & calido turpari sanguine caulas.
Dein Clanius, leni qui antehac argenteus alveo
Fluxerat, hinc foedo permistus sanguine, nigros
Immani visus sorbere in gurgite fluctus.
Tum centum ex agris, linguis vibrantibus, bydri
Incumbunt fluvio, & rabies quando improba suadet,
Corripiunt pisces, vastisque in faucibus abduunt.
Mecum, experrectus, dum saeva insomnia volvo,
Ecce novus timor: annoso de robore cornix
Obstrepi, & vacuum tristi replet aëra cantu.
Heu quantum ingemui! circum praecordia sanguis
Torpet adhuc, videorque atro nunc fulmine tangi,
Nunc pecori innocuo exitium impendere nefandum.*

Lyc. *Tytire funestum falso ni interpretor omen,
Nobilius, mihi crede, caput visa ista petebant,
Cujus fata malis mersabunt heu quibus Urbem!*

Tit. *Num quidquam nostra, Lycida, fers Vrbe sinistri?*

Lyc. *Eheu ne memora: miseri quid gessimus; ultro
Quod nos tanta premat duri inclementia fati?*

Tit. *Dic age, quod tantum facinus? quae numina pressant?*

Lyc. *Pastorum Chrysis praeclarum lumen & instar,
Tempora cui sacro fulgebant cana galero,
Et toto nullus fuerat quo sanctior orbe,*

Occubuit peregre hinc, caulis procul & grege. Dudum
 Nostris fama volans tulit aspera nuntia terris, (haec
 Illicet impletura suis rumoribus Vrbes;
 Jamque arguta sonant Templorum e turribus aera.

Tit. Heu nimium miseros! en hiccine triste manebat
 Exitium? extinctus crudeli funere Chrysis?
 Pastorum Chrysis decus, & nemorum ornamentum?
 Scilicet hac animis oblata insomnia nocte
 Spectabant, laeva hoc signavit ab arbore cornix.

Lyc. At tu, sic quoniam voluere immitia fata,
 Et nostras pulchro viduarunt Chryside silvas,
 Si qua tibi magno sunt carmina Chryside digna,
 Heic ubi luxuriat maturis populus uvis,
 Incipe; villosus pascet Galatea capellas;
 Chrysidì nam nostrae debent sua carmina musae.

Tit. Immo age, tu Lycida praeceas, quocunque vocabis
 Ipse sequar: rauco invitat nos murmure Glanis.

Lyc. Incipe ludifonum mecum, mea fistula, carmen.
 Quo rapis o me Musa? novo quo concitus oestro
 Heu trahor in lacrimas? postquam crudelia fata
 Abripuere sibi nostrae solatia silvae
 Chryside, non mihi silva placet, non alba ligustra
 Flosve rosae, assuetus calathis quae carpere plenis.

Tit. Tristior, alme Clani, de fluctibus exsere vultum.
 Quo me Phoebe vocas? aut quam mihi questibus aptam
 Materiam praebes? immuni funere postquam
 Occubuit Chrysis, vitrei non fluminis undae,
 Non mihi grata rubro vernantia mala colore,
 Non labrusca placet, nec vinea densa racemis.

Lyc. Incipe ludifonum mecum, mea fistula, carmen:
 Rumpite Pastores calamos, dediscite laeta
 Carmina: cui posthac nos carmina laeta canemus?
 Cui tenues posthac inflabimus arte cicutas?
 Nempe leves olli culami, cantusque placebant;
 Ille avida nostras hauribat & aure camoenas.

Tit.

Tit. *Tristior, almae Clani, de fluctibus exsere vultum.
 Anne iterum posthac animare ad carmina cannas
 Audebo? refugi glaucas in fluminis undas
 Projiciam: quando hunc, casus qui invisere nostras
 Suetus, & alloquio dignari, atque addere musis
 Praemia, Roma tuis condis fatalibus arvis.*

Lyc. *Incipe luctisonum mecum, mea fistula, carmen.
 Heu quae nos miseros tandem fors improba perdet!
 Non heic luscinae, Prognés, sturnive, canoris
 Aut fringillarum resonabit silva querelis;
 Noctua sed, cornix, & taeter carmine bubo
 Obstrepet, & picus, tristis quibus assonet echo.*

Tit. *Tristior, almae Clani, de fluctibus exsere vultum.
 Heu quae nos miseros pressabunt aspera fata!
 Effuso ante solens Clanius decurrere gressu,
 Murmureque irriguos fesso mihi spargere somnos,
 Aridus anguillas corvis alimenta relinquet;
 Et ranae, husoque caro spatiabitur alveo.*

Lyc. *Quid loquor? aut ubi sum? quae tanta insania mentem
 Pernurbat? nitidi (an fallor?) conscendit Olympi
 Culmina Coelicolum stipatus ab agmine Chrysis.*

Tit. *Vera refers, Lycida: subiit vaga sidera Chrysis.
 Ergo age, deposito tristi jam carmine, laeti
 Silvestrem tenui meditemur arundine musam.*

Lyc. *Desine luctisonum, mea fistula, desine carmen,
 Arduus aarato vectus super aethera plostro
 Chrysis, sub niveis despectat sidera plantis.
 Interea o pueri sollemnes tollite plausus.*

Tit. *Indue, parve Clani, laetos mecum indue vultus.
 Splendenti Chrysis redimitus tempora mitra,
 Murice conspicuus fulgentibus imperat astris:
 Ergo agite o pueri festivas ducite pompas.*

Lyc. *Desine luctisonum, mea fistula, desine carmen.
 Si nos Coelicolum Chrysis tutatur ab arce,
 Securæ este & oves, securæque este capellæ,*

Et

Et cythisum pastae potum ite ad fluminis undas.

Tit. Indue, parve Clani, laetos mecum indue vultus.

*Anne lupus stabulis, malefanaque pestis ovili
Incumbet posthac, superum dum Chrysis ab arce
Ipse mala scabie, insidiisque hostilibus arcet?*

Lyc. Desine luctifonum mecum, mea fistula, carmen.

*Heic ubi cupressus semper viret, optime Chrysi,
Et tumultum faciam, Et tumulo dabo floreaserta,
Quo longum sibiis maneat tibi nomen in aevum.*

Tit. Indue, parve Clani, laetos mecum indue vultus.

*Ast heic qua cauti veniens illiditur unda,
Manibus ara tuis stabit redimita hyacinthis,
Notus ut e Scythia calidam sis usque Sienem.*

Lyc. Desine luctifonum, mea fistula, desine carmen.

*Tu tamen interea factus novus incolae Coeli,
Sis bonus o, placidusque; tuos ne temne clientes,
Qui tibi deliciae fuerunt, atque una voluptas.*

Tit. Indue, parve Clani, laetos mecum indue vultus.

*En ut Chrysi tuum veneramur nomen; at ipse,
Dum celso aeternum victor spatiaxis Olympo,
Quae modo grata dabas Pastoribus otia, serva.*

Haec illi, ut tristem depellant corde dolorem.

*Interea Chrysin fluxius, quercusque sonabant;
Atque hinc exesae rupes, collesque propinqui,
Hinc nemoris caeci responsavere recessus.*

*Chryside nec credunt ex illo morte peremptam
Tempore Pastores, sed laetum ad sidera raptum.*

ERA presso l'aurora, ed ecco innanti
Vna Pianta m'apparve inclita, altera;
Ed in gran copia la celeste spera
Grazie ed umor piovea su i rami santi.

Indi uscian raggi, che allumavan quanti
Sotto i be' rami suoi erano a schiera:
Tal che la gente intorno ormai tutt'era
Lieta così, che non fu mai davanti.

All'or, che l'alta vision m'apparve,
Volea gridar: la bella Pianta mia
Eterni il Cielo, e non le nocchia mai.

Quand' ecco surse un'importuna e ria
Tempesta. oimè la Pianta mia! gridai.
Pur ella cadde, e'l lume, e'l sonno sparve.

ODE

Non ulla constat heic voluptas integra,
 Sed mista semper noxio
 Aliquo est veneno. Hac lege nempe vivimus
 Quicunque terrae munere
 Fruimur, quod usu traditum mortalibus;
 Volventis ut fati vices
 Obnoxii nos usque simus spiculis.
 Quin tum pavendum maxime,
 Cum laeta videt mage malacia, nam ferox
 Procella propior ingruit.
 Aversa non beatior fuerat, magis
 Nec usa facili numine,
 Quam Purpuratorum Patrum illo culmine,
 Et lumine INICO Praesule.
 Hoc illa Principe invidenda caeteris
 Oenotriae Urbibus fuit,
 Et nomen Indos protulerat in ultimos,
 Arctoque ab algida, latus
 Ad usque torrens, & ubi lucidum laevit
 Sol occidens mari caput.
 Honore fulsit, laudeque inclitya omnium
 Per ora volitavit Virum.
 At dum legebat haec virentis arboris
 Satis superque suavia
 Poma, & micabant pura Coelo sidera
 (Heu fata nobis invida!)
 Illapsus ecce nubila aëre contrahit
 Turbo, furitque dum impotens,

Divellit

*Divellit imis arborem radicibus,
 Brevisque perdidit die,
 Quod moesta poterit Civitas haec millibus
 Non indipisci aetatum.*

H

ELE

Ergo erat in fatis, ut nostra dissitus Vrbe
 Conficeres vitae tempora summa tuae?
 Quemque haec laeta diu complexum Ecclesia fovit,
 Eque sinu nullam sivit abesse diem;
 Illius occideres longe semotus ab ulnis,
 Sponsa nec exsequiis posset adesse tuis?
 O utinam nostris haesissent, INNICE, plantis
 Alae, corripuit cum tua membra febris;
 Namque tuum circa trepidi, flentesque cubile
 Forte audissemus verba suprema Patris.
 Scimus (Et o rigidam res apta effringere caute,
 Et lacrimas saevis tigribus elicere!)
 Pallida membra licet malefanus adureret aestus,
 Scinderet Et vitae stamina Parca tuae,
 INNICE, quod tristi haud aliud versaveris ore,
 Gaudia quam natos, deliciasque tuas.
 Atque ubi sunt, inquis, nati, mea cura? Parentem
 Anne aliquis natos tardat adire suum?
 Heus ite, atque mihi dulces arcessite natos,
 Quam prius haec claudat lumina summa dies.
 Natorum fugientem animam complexibus hanc si
 Mittere mihi liceat, mors mihi dulcis erit.
 Longa ubi sed subit Româ quod semita natos
 Arcet, Et infirmo non adeunda pede;
 Asperior fractos quanto dolor occupat artus,
 Quam saevit morbi vis furiosa magis!
 INNICE fortassis tua si te Aversa tenebat,
 Non nocuisset adhuc lurida Persephone.

Nam

Nam tua dum cernis suavissima pignora circum,
Pignora visceribus non tibi cara minus;
Et nova moerenti exoritur dum corde voluptas;
Desierat forsā dira nocere febris.
Occidis at nostris longe complexibus, eheu!
Nec potis est morti natus adesse Patris.
Hoc nempe inflētum exacuit mage pectore vulnus;
Hoc nostri major caussa doloris erit,
 INNICE, *quod mortem nostra procul appetis Vrbe,*
Patria nec lacrimis busta rigare datur.

POiche d'Aversà il sacro almo Pastore
Morte crudele acerbamente estinse,
E 'l venenoso suo quadrello intinse
Nel di lui sangue, e profundollo al core;

Avveduta del folle audace errore,
Il fiero volto un tal pallor le tinse,
E noja tale la conquistò e strinse,
Che diede irata cotal voce fuore.

Stolta che fui! la più chiar'Alma altera
Di quanti furon già degni mortali,
Fatto ho di vita omai giugnere a sera.

Quindi spezzando la faretra e i frali,
Riede a Cocito dispettosa e fera,
Mordendo l'empie infrante armi fatali.

O He laborum jam satis est, ohe
 Sat lacrimarum. parce minacius
 Quassare fulmen: luctuosi,
 Rex hominum, miseresce saeculi.
 Quae tam dirempta est ora sub ignibus
 Solis propinqui, Arctove sub algida,
 Cui forte non audita nostrae
 Asperitas miseranda cladis?
 Percussus ictu quo INNICVS occidit,
 Omnes eodem sternimur impeta;
 Atque unus ingentem nefastus
 Duxit utramque dies ruinam.
 Deflesse iuvit, cunctaque lugubri
 Complere questu: longa nec eximet
 Aetas amores, nec pigebit
 Delicii meminisse nostri.
 Ast o, verendo Numine qui vices
 Versas virorum, tristia jam velis
 Mutare laetis, ac reverti
 In melius patiare fata.
 Alter regendo haud degener advolet
 Clavo Magister: sentiat INNICO
 Non imparem se Aversu Patrem
 Muneribus tenuisse Divum.

Π Οἱ με, πατρώῃ ἀγάπῃ, Διδασκᾶς ;
 Η" ἐς οἰμωγὰς ὁδύασε πικρὰς,
 Η" δὲ μ' ἄδυμψον μάλα γηθέεντε
 Σφόδρα κελεύεις ;

Ὀρφανοθέντων Πατέρων γ' αἰεὶς,
 Οἷον αἰῶνες πλέονες ῥέοντες
 Μὴ ποτ' οἴσουσιν, μάλα μὴ στεναγμὸς
 Ὀμματ' ἀδικῇ.

Μεσμερίζοντας δ' ἐνὶ φρεσὶ ἀπείρω
 Δόξαν, ἣν ΚΑΡΑΚΚΙΟΛΟΣ θεώθεις
 Ἐλαβεν, κ' ἑδαιμονίαν παθῶσαν
 Μηδένα πότμον,

Τέκνα δὲ χαίρειν φίλα, ἡδόνητε
 Ἀντλέειν πλείστην. τί φρέπῃ δὲ μᾶλλον;
 Αὐτὸς ὃ φρέσβυς μακάρις ἡμέων
 Τὸν γόον αἰνῇ.

Τοιγαρὶν ἡμῖν ἂ, ἔρως πατρώε
 Ἐλχες ἔξ ὧπων, ἀπέχῃ ῥέεθρα
 Δακρύων. αὐτὸς μακάρεσ' ἀριθμεῖς
 Τῷτο κελεύεις.

E Xtinctum nimis quid , o quid ultra
 Prolugere INICVM juvat querelis ?
 Ad celsas INICVS meavit arces ,
 Et jam sub pedibus premens micantes
 Orbes , aethereo axe conspiciatur
 Terras , ridet & anxium dolorem ,
 Qui nobis premit exeditque corda .
 Immo is purpureo haurit ore suaves
 Succos ambrosiae , ebibitque nectar ;
 Jucundaque Dei osculatione
 Aeternum fruitur timoris expers .
 Ergo perpetuis quid , o quid ultra
 Prolugere INICVM juvat querelis ?
 Fusi laetitia immo comprecemur ,
 Nostras e superum audiat corusca
 Voces sede , velitque vota nobis ,
 Vota ut sint rata , mentibusque castis ;
 Talem e Numine ut impetret Parentem
 Aversae lacrimis diu innatanti ,
 Ejus qui exprimat undequaque mores .
 Nec fas est , INICO sequestre , Patrem
 Sperare ab superis , nisi ex amussi
 Ejus qui exprimat undequaque mores .

O Ve à la Fama si folleva e innalza
 Superbo Tempio fra Colossi e marmi,
 Duro acerbo dolore un dì mi sbalza,
 Oltre gli Sciti, e gli ultimi Biarmi.

Quivi nel mezzo un gran feretro s'alza
 Cinto di mesti ed onorati carmi,
 Ove la Dea sen vien discinta e scalza,
 Torbida e mesta agli atti, al volto, all'armi.

Intenta poscia al mesto ufficio e pio;
 Morto è, dice, il mio Eroe; qual' altro io aggio
 Più ad eternare? a che serb' io la tromba?

Poich' ella oggi ha compiuto il suo viaggio,
 Quivi rimanga in sempiterno obbligo
 Dentro la sacra ed onorata Tomba.

Illa ego, quae tanto dirarum verberare pulsor;
 In sacrum quantae vix cecidere caput,
 Vestrum, Dî superi, quod non est fallere, numen
 Testor, & horrendum numinis arbitrium.
 Quid tantum merui? vel quo me crimine fontem
 Obstrinxi, quod non eluat Oceanus?
 Vir fuerat nullis non auctus honoribus unus;
 Quos capit a patribus, quos parat ipse sibi.
 Plurima quem regio, quem rerum dia potestas;
 Quemque ostrum ornat, quem sacra vitta satis:
 Huic ego, quam iuvat in medios irrumpere cursus,
 Sic favi, ut merito quilibet invideat.
 Et sibi & libuit, longaeque hanc munere vitae
 Vesci, ac Nestoreos jam numerare dies:
 Vitamque hanc adeo laudum praevertere cursu,
 Quo vix mille hominum saecula pertigerint.
 Omnia plena suo jam nomine; nubibus aequam
 Faëtorum fumam coelitibusque parem.
 Tantam ego spectabam decorum non invida molem;
 Et primum iuvat posse nocere minus.
 Saepe manum residem caedis vetus ardor obarmat;
 Saepe ferire vetans detrahit arma pudor.
 Denique quid facerem? mean' ut jura omnia pessum
 Mota ruant? tantum ut concidat Imperium?
 Pertulerim hoc etiam. Sed Coeli regia terris
 Dudum illum invidit: sed Pater ipse iubet:
 Eripe mortalem formam, coeloque remitte
 Augendis magno fidere sideribus.

I

Jussa

*Jussa recusarem? quî tandem? invita jacentem
 Retraêto pharetram, spiculaque apto manu.
 Tum me quanta tenet cunctatio? suevio; parco:
 Jam subeo; refero mox pudibunda pedem.
 Terque manus revocata redit subsistere jussa;
 Terque, ubi conata est, irritus ictus abit.
 Pugna diu haec tenuit, multisque extracta diebus
 Nex est, & vitae spem sibi fingit amor.
 Atque utinam licuisset adhuc! nunc, INNICE, stares;
 Nec gemeres clades, lecta Juventa, tuas.
 Denique conficio aversa tam mente, dolorem
 Ut non ferre valens me illico proriperem.
 Juvit & invisam mihimet me errare per umbras;
 Juvit & insuetas imbre madere genas.
 Haec facti ratio. quae sit mea noxa, videte
 O superi: vestro in numine caussa mea est.*

Q Vicunque has colitis sedes, mea dicta Parentis
 Accipite, atque imis condite pectoribus.
 Multa mei (nec dissimulo) monumenta manebunt;
 Spirabo in multis atque vigebo locis.
 Hae, reliqua ut fileant, aedes, haec tecta loquentur
 Ampla satis, studio sed minus ampla meo.
 Forsan & his veniet mihi pars non ultima laudis,
 Quae contempta olim nunc cumulata redit.
 At non ista placet monumenta exstare: caducis
 Creditur aeternus non bene rebus amor.
 Vos monumenta mei malim superare; Parentem;
 Ut quisquis natos aspicit, aspiciat.
 Ergo age, si qua mei vos cura incessit, alumni,
 Sumite par tantis partibus ingenium.
 Sic ego non omnis moriar; magnamque juvabit
 Partem in pignoribus jam superesse meis.

L A sciaſti al fin la fral caduca ſpoglia
 Santo Paſtore, e al Ciel ratto n' andaſti ;
 E me ſenza il mio Sol cieca laſciaſti
 Vedova ſconſolata in lutto, e in doglia .

Or che fiammeggi in la piu eccelſa ſoglia,
 Prega, ſe quell'amor che mi moſtraſti
 Quaggiù vivendo, in Ciel non obbliaſti,
 Che un'egual Padre dare Iddio ne voglia .

Così di polve i ſciolti crini aſperſa,
 Quel dì che al Ciel volò ſuo Paſtor ſanto,
 Dicea, d'umor molle le guance, A verſa :

Quando dal manco avventuroſo canto
 Lieta voce s'udì : Toſto converſa
 Vedraſſi in gioja la tua doglia, e 'l pianto .

69

INNICI CARDINALIS CARACCIOLI
CONSECRATIO

AD RENATVM CARDINALEM IMPERIALEM.

Quae loca perpetuo radiantia lumine venit,
Mortali ut primum de corpore liber oansque
Exiit, & superas INICVS penetravit ad arces;
Hinc canere incipiam. Tu, qui splendentia puro
Lumine templa habitas, Vati nunc suffice vires.
Dumque iter intentatum aliis meditatur, ab alto
Dirige, nanque potes; sine te labor irritus omnis.

Purpurei interea Tu gloria prima Senatus
Romulaeque Urbis columenque decusque, RENATE,
Quem septemgemina merito Regnator ab arce
Curarum assumit socium fidumque ministrum,
Quicum labentem Romanam restituat rem,
Huc ades; atque haec haud populo perspecta profano
Otia respicias. seu Te ditissima libris
Bibliotheca tenet non parvo instructa labore,
Non modico sumtu; seu totus distinet Orbis
Implicitum caussis, resecat quas maxima Roma,
Electos de more Patres cum cogit in unum,
Dum magna aggredimur; nostro dum pectore major
Spiritus exoritur, stolidaeque impervia plebis
Regna oculis penetrare libet, ne despice Vatem.
Sed dum difficili & longa regione viarum
Is meditatur iter, nullus quod carpsit unquam
Adde gradum comes; atque has obliviscere terras,

Et

Et mecum ignotas Coeli spatium per oras.

Nox erat, & placidus mea lumina somnus habebat;
 Ecce sub auroram, nitidae vicinia lucis
 Sidera dum reddit venturo pallida Sole,
 In somnis INICVS, cordis pars maxima nostri,
 Visus adesse mihi, rutilumque effundere lumen.
 Ast o qualis erat! quantum mutatus ab illo,
 Vitalis nobiscum olim qui carpserrat auras.
 Viribus integris, fortis nitidusque iuventa:
 Lux oculis nova, lux ori; nec jam sibi vultus
 Mortalis, nec vox hominem sonat. ipse videbar
 Compellare virum, & longo sermone morari.
 O decus Ausoniae, lumenque salusque tuorum
 Natorum quondam, dum fata Deusque sinebant
 Ergone lex eadem, inviti qua cogimur omnes,
 Te quoque nunc, INICE, humanis excedere rebus
 Jussit, & immeritum vulgaribus addidit umbris?
 At non, ille inquit, non est mortalibus una
 Sors cunctis, non una manent post funera fata:
 Nos neque, uti reris, mors detinet; attamen usque
 Vivimus, excellens quos vexit ad aethera virtus.
 Talia flammato repetit dum pectore, Virgo
 Regia Relligio radianti invehita quadriga
 O age, rumpe moras, inquit, currumque micantem
 Nate subi, sedesque novas, semotaque regna.
 Ille subit currum, nubesque excedit, & alto
 Invehitur Coelo, curruque deaque superbus.
 Est via, quae Coelo solum manifesta sereno
 Cernitur; hanc nubes, tonitrus, pluviaeque, nivesque
 Perturbant nunquam, neque tangunt: omnis in orbem
 Ardet, & errantes per Coelum concipit ignes.
 Haec fortes animas, postquam de corpore ventum est,
 Accipit, & subito mediis interserit astris.
 Credidit huc recti verique ignara vetustas
 Heroas penetrare suos, qui vulnera passi

Pro

Pro patria, multos quondam pervadere in hostes
 Ausi; quos vita insignis, quos cognita virtus
 Extulit; atque animis ardorem ircoffit honeftum.
 Huc, poftquam flammis crefcentem in vulnere Lernam,
 Et vafum Nemeae occidit fub rupe leonem,
 Creditus immitti quondam Tyrinthius heros.
 Huc Anchifiades captae poft funera Trojae,
 Illatosque deos Latio, fuccedere quondam
 Creditus: huc Caefar, fupra Garamantas & Indos
 Imperium poftquam extendit, Janumque bifrontem
 Claufit, compofitis poft belli incommoda rebus.
 Credidit haec nigris gens olim offufa tenebris;
 Vana fuperftitio ftolidam caligine mentem
 Imbuit, has olim fedes commenta fupremas.
 Sed tamen, heus ftolidi, quae tanta audacia fanctas
 Juffit adire domos? procul o, procul inde profani.
 Huc aditus duntaxat iis, quos vera fecutos
 Alma fides fovit, verum queis nofcere Numen
 Illa dedit, turbam falforum exofa deorum.
 Huc dux intrepidus quondam per devia Mofes
 Traditus erranti populo fuccellit, iniquum
 Servitium poftquam pertaeſam, & trifte Tyranni
 Imperium, noctu, poft foeda incommoda Regni
 Educens Aegypto aciem, famulantibus Euris
 Attonitam juſſit mediis incedere in undis.
 Huc Joſue, celfa poftquam Gabaonis in arce
 Titanem juſſit rapidos cohibere jugales.
 Huc ſubiit quondam imperio fidibusque decorus
 Magnus Jeſſides, ſpatioſa in valle leonem
 Qui ſtravit puer, horrificum ſtravitque Gigantem,
 Quem laudis dudum caediſque infana cupido
 Egerat Ifacidas contra. Quid lumina fando
 Cetera commemorem, regio quibus illa coruſcat?
 Huc cuncti Heroes, ſeros qui forte nepotes
 In longum fecere ſui memores bene-factis,

Illati tandem post fortia facta feruntur:

Adspicias illinc nascentis semina Mundi

Vndique circumagi, Et spatium per inane vagari:

Inque vicem modo juncta, modo Et distracta cieri,

Inque orbem nunc has, illas nunc sumere formas.

Inde licet Lunae propius spectare labores,

Cum procul a Phoebæ nigra ferrugine vultus

Obnubit, positæ in medio Telluris ab umbra:

Vnde laboranti ut possint succurrere noctu,

Et prohibere illam magicos audire susurros,

Attoniti tundunt æra auxiliaria Perseus.

Adspicias Sol ut torrentis spicula flammæ

Fervidus in Lybias jacet, Aethiopasque reconditos,

Et gelido positos declinat in axe Gelonos.

Quid Maja genitum, Venerem Martemque Jovemque

Saturnumque, suo nimium qui pallidus astro

Segniter, haud multo septus rotat agmine Coelum,

Nunc memorem, ut pervagant non uno tempore cursus,

Tramite: non quo? hic videas quaecunque negatum est

Scire Sophis, aut Nile tuis, quosve Hellas alumnos

Eduxit, majorve tulit quos Graecia quondam.

Ergo ubi sublimemque locum sedesque beatas

Devenere, INICO ætutum longo ordine cuncti

Occurrunt, laetaque Heroem voce salutant.

Non pauci ante alios majori lumine fulgent,

Quos CARACCIOLIDVM multis gens inclita seclis

Inseruere astris, generis decora alta vetasti.

Occurrit longaeva Parens laetissimu nato

Viribus annorum edomitis, turpemque senectam

Exuta, Et rosea circum cervice resurgens.

Pone sequens, lumen vultus imitatus Et ignes,

Obvius occurrit clarum per secula nomen

FRANCISCVS; natusque simul BAPTISTA Parenti

It comes, invicti quondam Martis alumni,

Qui armati intrepidum toties variumque per hostem

Ire

*Ire ausi, pulcroque alacres occurrere leto,
 Asseruere suis nutantia regna Tyrannis.
 Non procul his INICVS verae pietatis amator,
 Praesule quo niveos mores, rectumque fidemque
 Parthenope gavisu sua spatiarier Vrbe,
 Atque nitere sacras Aedes; nec segniter aras
 Thure calere suo. Lacrimis dein venit obortis
 JACOBVS roseo vultu, tantoque coruscus
 Lumine, quantum olim non ulla obnubere possit
 Septa caput nigris nox importuna tenebris.
 Proximus hunc sequitur claro spectandus in ostro
 NICOLEWS nimbo affulgens radiante: vetustum
 Quo decus asseruit, multis ac partibus auxit
 Capua lacta suo sat Praesule. At invida quamvis
 Mors illum abstulerit, spirant augusta Parentis
 Hinc operum decora, hinc pietas, gratulae suorum
 Non moriturus amor. Tandem longo agmine septus
 Obvius it PETRACO longaeque stirpis origo,
 Unde omnis series & longior ordo nepotum
 Ducitur. Ille novum spectans Heroa beatas
 Heroum sedes, & candida regna subire,
 Venisti, excebit gaudens, dulcissime Nate,
 Venisti tandem non ultima gloria gentis;
 Jamque ades ipse tua luce ornaturus Olympum.
 Sic equidem praecepi animo, ratus affore tempus
 Hoc demum, annumerans annos & tempora mecum.
 Quam metui, ne quid niveis fortassis obesset
 Moribus Aula tuis, claros quando inter ephobos
 Adscivit CAROLVS primaevo in flore juventae.
 At bene munitum pectus neque concutit Aula
 Principis; immodico nec frangit inertia luxu.
 Ergo age, curraque elatus victore, paratam
 Sedem Nate subi. Sensit Titanius orbis
 Adventum, stellarum ignes & pallida Phoebe
 Sensere, & quotquot regna haec vaga signa pererrant.*

K

Talia

*Talia dicta dabat, curram cum regia Virgo
 Exagitans, non haec, inquit, sunt debita nostro
 Praemia digna Viro: Superi majora pararunt.
 Sic ait, & celeri ingreditur loca devia cursu,
 Invehans Heroa, viamque affeclat Olympo.
 Sublimem capit Ille viam: dum nitor euntem
 Pone sequi, nec posse datur, sopor exit in auras.*

F I N I S.

MENDORVM CORRECTIO.

75

Pag. 3. vers. 3.	beneficentiae	corr.	beneficentiae
Pag. 38. v. 8.	πορφυρέοντε		πορφυρέοντε
Pag. 47. v. 9.	ζώα		ζώα
v. 11.	ἐξάτε		ἐξάτε
v. 19.	νός		νός
Pag. 48. v. 9.	πρόεμε		πρόεμε
v. 20.	ἐατείντες		ἐατείντες
v. 24.	άνω		άνω
v. 25.	ὄρη		ὄρη
Pag. 49. v. 5.	ὦς		ὦς
Pag. 50. v. 17.	illa		ille
Pag. 53. v. 18.	caro		caro
Pag. 54. v. 1.	cytisum		cytisum

